ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXI — Број 400
Субота, 29 август 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

У овом броју:

Т-10/59

ЕДГАР ПО

Живот Едгара Поа почиње као какав Дикенсов роман. Угледао је света 19 јуна 1809, иза кулиса једног бостонског позоришта у коме је његова мати Елизабета била глумица. После претставе, глумци су кренули по градским крчмама да би пронашли оца и обавестили га о срећном догађају.

Дејвид По, Едгаров отац, био је син славног генерала који је заједно с Вашингтоном делио славу у победама за америчку независност. Заљубљен у младу, лепу и талентовану глумицу Елизабету Хопкинс, није завршио права и ступио је на даске да, поред супруге, постане трећеразредни глумац. Декласиран син генерала, живећи у сенци своје жене, брзо се пропио. Годину дана по Едгаровом рођењу, а он му је био други син, толико се напио у некој крчми да је одлутао и никад се није сазнало како је скончао.

Исте године, Елизабета је добила кћер. Пошто је Вашингтонов генерал пристао да чува само најстарије дете, први утисци малог Едгара потичу из глумачких гардероба, хотелских собица и са путовања по Сједињеним Државама. Једно вече, док је играла Офелију, мати је на сцени бацила крв. Елизабета умире у Ричмонду, 1811, крај малог сина Едгара и још мање кћери Розалије, у својој 24 години, а две непознате младе жене из истог места узимају под своје два сирочета путујуће глумице.

Едгара, који се већ тада одликовао изванредном оштроумношћу, усвојила је госпођа Алан, супруга богатог увозника тропских производа. Бледи, црнокоси дечко тамно-сивих очију брзо је освојио наклоност озбиљног али и свирепог Алана. Не много времена затим трговац је кренуо за Енглеску у жељи да у Лондону отвори своју филијалу. На пут је повео и супругу и малог усвојеника кога знамо под једним именом и два презимена: Едгар Алан По.

Преосетљив, испуњен страхом који се зарана укоренио у њему, дечак се свега плашио. Поочим га је уписао у чувену школу у Сток Њуинтону, крај Лондона. Зграда се налазила усред баште пуне разних птица, и већ прве вечери њега је обузео страх.

— Какве су ово птичурине? — запитао је своје шестогодишње вршњаке.

— Гаврани! — одговорила су деца.

Први пут у животу он је уздрхтао пред изгледом и криком ове црне птице, која ће га целог живота прогонити у мислима и о којој ће написати најлепшу и најчуднију песму 19 века.

Послови господина Алана ишли су тако лоше да је породица кренула 1820 натраг за Америку. Када су стигли у Ричмонд, Едгара је чекала тужна вест. Његова сестра Розалија, коју је усвојила породица Макензи, у једанаестој години престала је да расте. Њен физички изглед и њене духовне способности остаће до краја живота као у једанаестогодишњег детета.

Да несрећа буде већа, однос између усвојитеља и усвојеника покварио се, јер је дечко у дванаестој години почео да пише песме по угледу на Бајрона кога поочим нимало није ценио. Уосталом Алан је усвојио дете зато што није имао порода и што је желео да овај настави његову трговину, а не да пише песме.

Једно вече, кад је поочим у љутини бацио у ватру свеску са Едгаровим песмама, дечак је нашао утеху код своје помајке која је за њега увек имала разумевања и благости као рођена мајка. Али, ускоро је госпођа Алан пала у постељу. Младог Поа поочим уписује на универзитет у Шарлотесвилу у држави Вирџинији, али му шаље врло мало новаца за издржавање.

Шибан недаћама откад зна за себе, седамнаестогодишњи студент почиње да тражи заборав у пићу и опијумским сновима. У то време му умре дед, стари генерал По, а и једино биће на свету које је за њега имало љубави и разумевања госпођа Алан. Незавршени студент Едгар Алан По, по угледу на старијег брата, који је својевремено ступио у морнарицу одлази у војску као обичан војник.

Међутим, никад није престајао да пише. Између два егзерцира, или ноћу, док други спавају, он пажљиво пише брилљатне стихове дугачких поема Тамерлан и Ал Aараф.

Стално без новца, Едгар се с времена на време обраћа своме поочиму за помоћ, која му је чешће ускраћивана него ли пружана. Најзад дуго година затезана жица неспоразума између њих двојице, прекинула се заувек 1831. Господин Алан се био оженио по други пут у својој 53 години једва је дочекао последњу Едгарову молбу да би му одговорио како за њега више не може да зна и да ће га убудуће сматрати обичним странцем.

Тако осамљен и јадан, мада су га стихови Тамерлана и Ал-Аарафа прославили, свио се уз стару генералову удовицу, своју баку. Потражио је код ње уточиште, јер занет поезијом, он као војник није био прилежан, па су га из Вест Поинта отпустили због немарости, у служби и више пута поновљене непослушности.

Стара генералица, потпуно већ изнемогла, преселила се у Ричмонд заједно са својом кћери, Едгаровом тетком, и њеном десетогодишњом девојчицом Вирџинијом. Као дављеник за сламку, тако се и Едгар приљубио уз своју тетку госпођу Клем и њену јединицу, које су према њему осећале велику љубав и исто толико поштовање. Неочекивано он је постао глава куће. Да би издржавао себе и своја три члана, По пише чланке за балтиморске новине.

„Суботњи посетилац" један од најугледнијих недељних листова у Балтимору, расписао је награду за најбољу причу. Едгар их пише пет једну за другом и шаље на конкурс. Оцењивачки одбор је дуго дискутовао коју од две приповетке, међу 400 примљених, да награди првом наградом од 50 долара, а обе су биле написане пером Едгара Алана Поа. Прву награду добија „Рукопис нађен у једној боци".

После бакине смрти са Едгаром су остале само тетка и њена кћи. Но близина је учинила своје. Према малој Вирџинији у почетку се осећао као брат. Али, немајући нигде никог, тешко стварајући добре односе са људима уопште, Едгар се заљуби у нећаку и од тетке затражи најзад њену руку. Госпођа Клем, патријархална жена, прво је одбијала, али је најзад пристала да, иако га је дотле волела као брата и као сина, у својој општој невољи заволи и као зета. Тако је 16 маја 1836 године закључен дотле најнеобичнији брак у Ричмонду. Високи, тамнопути и мршави младожења имао је 27 година, а његова млада 13 и по. Да би венчање могло да се обави један његов пријатељ лажно је сведочио да је Верџинија напунила године потребне за брак.

У друштву госпође Клем и своје младе жене Едгар је најзад срећан, али на његову преосетљивост године су наталожиле много несрећа да би могао да их заборави. Он се толико бори са утварама прошлости, које узнемирују његов дух, да не извршава основне материјалне обавезе према кући. У „Јужним књижевним новинама" добио је отказ, јер не долази у редакцију мада му је била понуђена велика плата. Захваљујући његовим приповеткама и чланцима лист „Весник" удвостручио је тираж, али му је ипак дат отказ зато што је уместо у редакцији време проводио у кафани.

Да би нашао посла породица путује за Њујорк где се Едгар претставља једном уреднику следећим речима:

— Ја сам најоригиналнији писац овог столећа. Желим да се запослим у вашем листу.

— Најоригиналнији можда, али најотрованији пићем и дрогама свакако, — одговорио је уредник и није га примио.

Под најгорим условима он пише „Авантуре Гардона Пима". У то време стиже и вест из Европе да се његове приче преводе и да имају велик успех али он нема никакве материјалне користи, јер у то време није постојало ауторско право.

Да не умру од глади, сви троје напуштају Њујорк и путују за Филаделфију где он добија запослење у два часописа. Као што су касније ђаци француског лицеја „Кондорсе" учили енглески из уџбеника који је написао велики песник Маларме, тако су и ученици гимназије у Филаделфији учили зоологију и природне науке из приручника који је написао Едгар По. Најзад, долази до нешто новца, узима пристојан стан и пише незаборавне приче: „Пад куће Ушер", „Двоструко убиство у улици Морг", „Украдено писмо" и друге.

Једне вечери, док је певала пратећи се на харфи, Вирџинија је пропљувала крв. Опет је крчма постала његова утеха. И док се Вирџинијина болест претвара у агонију, он лагано пада у лудило. Без крцшене паре да би купио што за јело и за огрев он проводи ноћи у хладној соби са Вирџинијином дрхтавом руком међу својим длановима који горе од алкохола. У тим, најдраматичнијим данима живота, он пише „Златни Скарабеус" и ненадмашног „Гаврана".

Да се спасу беде они опет путују овог пута за Њујорк. Едгару навиру изванредне мисли, али не може да пише, јер му руке много дрхте од алкохола. Да му помогне, госпођа Клем узима перо и Едгар јој диктира.

После многих мука, с једном руком међу Едгаровим шакама, са другом између дланова своје мајке Вирџинија је издахнула 3 јануара 1847 године.

— Мама, обећај ми да нећеш никада да напустиш Едгара — биле су последње њене речи.

Супрадан, пошто су сахранили Вирџинију, Едгар је пао у постељу. Остатак живота провео је у смењивању свесног стања са халуцинацијама које су долазиле све чешће. На дан 7 октобра 1849 у 5 часова изјутра, угасио се и његов живот.

А само после два дана стигло је писмо у коме се тражила дозвола за превођење Поових прича на француски, јер су то „најлепше приповетке икад написане од најоригиналнијег писца каквог књижевност до данас није имала". Писмо је потписао лично Шарл Бодлер.

ИЗ ИСТОРИЈЕ ОГЛЕДАЛА

Већ је много пута било говора о огледалу, али и поред тога нису исцрпена сва објашњења и приче о њему.

Познато је да су прва огледала била од метала. Старе Јеврејске су се служиле бронзаним огледалима да би се дотерале. А по речима Еврипида, лепе тројанске робиње волеле су да се огледају у златним огледалима. Римљанке су имале огледала која су се истицала и по материјалу и својом савршеном израдом. Осим тога, она су била и јако скупа о чему говори чувени Сенекин текст против женског луксуза. Он тврди „да је једно огледало коштало више но све припреме, па и сама свадба ћерке неког римског војсковође".

Али та метална огледала имају извесних недостатака — оксидишу лако на ваздуху. Зато су морала често да буду глачана, а поред тога и слика у њима никад није била савршено јасна. Онда се прибегло другом материјалу и тако је стакло почело себи да крчи пут. Међутим, то је било остварљиво тек кад је пронађена смеша живе и калаја.

У сваком случају, огледала су првенствено била потребна женама. До 13 века, она су била углавном ручна, а нека су стављана у украшене кутије и ношена у џеповима. Другима, са дршком, служило се увек само код куће. Нека су помоћу алки вешана за појас. Урамљивана су и облагана слоновом кости или богато изрезбареним дрветом, опточавана златом или сребром, врло често украшавана дијамантима или драгим камењем

У 17 веку, велике даме нису носиле само огледало на својим појасевима него и на лепезама где их је унаоколо било поређано много. У то доба сматрана су великим луксузом и била чак једно време анатемисана од цркве.

Одавно, још у најстарије доба, огледалима је придавано хиљаде врлина и необичних својстава.

Један стари писац тврди да је довољно било ставити једно огледало на пут непријатељу и тако се спасти његовог даљег гоњења. Други тврде да је на његовој равној површини могла бити написана било каква порука и месечев зрак би је пренео у најудаљеније место где је она могла да буде растумачена. Кинези и Јапанци су се, кажу, служили овим начином обавештавања.

„ОГЛЕДАЛО ТАШТИНЕ", РАД У ДРВЕТУ ВАЈАРКЕ ФЕЛИСИ Д'ФОВО

Многи епиграми су срочени у славу огледала. Занимљиво је да је најоригиналније и најлепше огледало израдила једна жена. Француска вајарка Фелиси Фово, средином 19 века „извајала" је једно огледало у ренесансном стилу на чијем се раму кочоперио један паун. Уграviran je i vrlo

Научници тврде да ће се са више сигурности претсказивати време захваљујући вештачким сателитима, а тако исто ће бити могућно да се у ограниченим мерама и само време мења. Научници даље кажу да ће светска трговина и пољопривреда имати огромне користи ако се бар са 10% побољшају метеоролошка предвиђања.

Сазвежђе Андромеда

Сазвежђе Андромеда је најудаљенији „објект" који човек може видети голим оком. Његова светлост, иако се креће брзином од 300.000 километара у секунди „путује" до Земље два милиона година. До пре неколико десетина година, астрономи су веровали да је Андромеда уствари маглина, светли облак од гасовитих испарења. Међутим, усавршеним телескопима се установило да је то систем одвојених звезда, први који је откривен изван наше галаксије.

КО ЈЕ УВЕО КРАУЛ

Хавајац Каханамоку, познат под надимком „Дјук" први је увео стил краул у званична пливачка такмичења почетком нашег столећа. Овај нови, бржи стил одмах је био усво-

јен. Каханамоку је победио на олимпијадама 1912 и 1920 на сто метара и сто јарди слободним стилом како је тада краул називан. А у периоду од 1913 до 1917 године пет пута је обарао рекорд на 100 јарди.

РИБЉЕ КОСТИ мекше у сардинама

Рибље кости постају мекше у конзервама не због уља како се често мисли, него због топлоте. Конзерве, пошто се затворе, излажу се неко време високој топлоти да орга-

низми који би могли штетно да делују на садржину буду уништени. Приликом овога и кости сардина, харинги, салмона и других риба, омекшавају.

Кит не прска воду

Плави кит је највећа животиња на свету. Па ипак се тај колос, понекад од преко 40 метара дужине, храни сићушним организмима који су за човечје око једва видљиви. Кит и доста дуго живи, дуже

него многе друге животиње. Поред овога он не прска воду, као што се мисли. „Водоскок" је уствари загрејани ваздух који избацује из плућа под притиском, а који се кондензује у воду када изађе на ваздух.

НАЈДУЖИ ЛЕТ

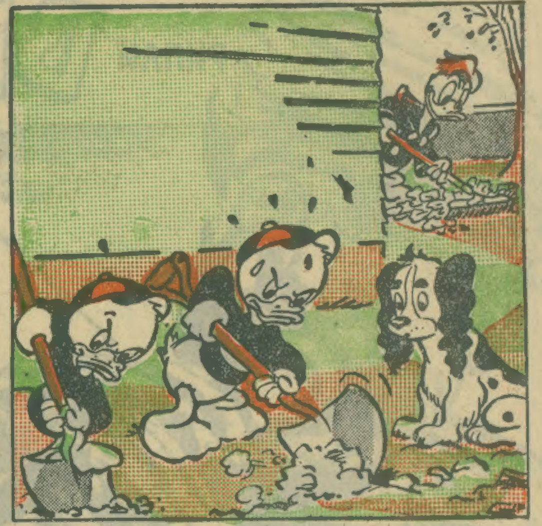
Најдужи пут превалује сваке јесени и пролећа арктичка

морска ласта (чигра) која лети од Северног до Јужног пола.

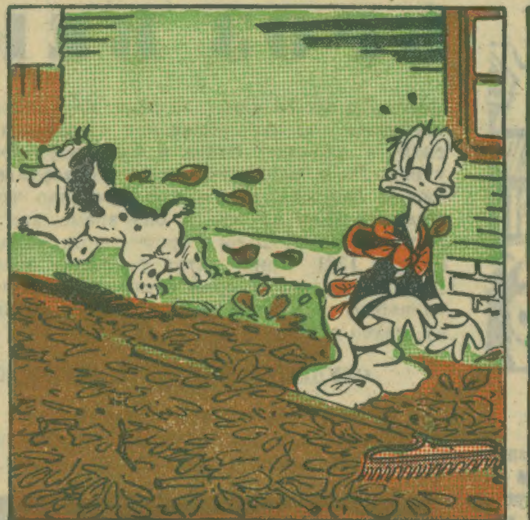

60 милиона телевизора у свету

Прва јавна телевизиска емисија у свету одржана је 2 новембра 1936 године у Лондону. Крајем 1958 било је регистровано око 1300 отпремних станица и 60 милиона телевизора. Највећа награда — од 248.000 долара — досад дата на телевизији за учествовање на конкурсу „све или ништа" припала је јуна 1958 једној жени, Елфриди фон Мардорф.

Човеку је место у заједници

Откако се зна за човека он је увек живео у заједници. Не само зато што је имао потребу за породицом, већ што су га и духовне склоности нагониле на то: да се жртвује за неког и за нешто и потреба за туђом подршком. Затим, човек жели да врши утицај на друге и да прима утицај околине. Друштвена заједница у којој се преноси међусобно искуство претставља колективну снагу при стварању културе и цивилизације. Породични инстинкт и човекова потреба за друштвом и данас су потпуно исти као и некада, у давна времена.

Човек је обдарен говором и има потребу за разменом речи, променом мишљења. Он има и друге дарове који морају да се иживе а то је могућно једино у друштву. Захваљујући томе свом инстинкту човек се бори против усамљености, али, у односу на заједницу мора да сачува извесну независност. Потребно је да одржи своје „ја", како би могао самостално да дела. Значи, утапање човекове личности није потпуно, али с друге стране, друштво даје јединки гарантију за моралну сигурност која му је неопходна.

ПАСУЉ који скаче

Семе пасуља, када у њега уђе ларва једне врсте мољца (tortricidae) почиње да „ска-

че". Ларва се чврсто ухвати за унутрашњи зид семена и оштрим покретима свога тела изазива кретање зрна.

28 отсто телефона у кујни

Године 1955 у Сједињеним Државама било је 18% телефона инсталирано у кухињама, где жена проводи добар део дана. Сад, после четири године, проценат се повећао још за 10%.

За разлику од црних и белих телефона који су се инсталирали пуних педесет година, савремени амерички апарати углавном су нежноплаве, бледожуте и ружичасте боје, која се одређује према осталим стварима у кухињи: електричном шпорету, орману или фрижидеру. Стручњаци сматрају да савремена америчка жена проводи 25 до 40 отсто слободног времена у кухињи, која не претставља само њено радно место, већ и кутак где се осамљује ради одмора.

Природно радиоактивне рибе

Амерички геолог Вунсун, управник једног брода-лабораторије, ловећи рибу у великим дубинама открио је природно радиоактивне рибе. Недалеко од Филипина његова је мрежа захватила са дубине од 5.000 метара једну рају тешку 700 килограма на којој је установио око двадесет светлећих органа. Сваки извор светлости са рибе одговара сијалици од 500 вати. Приликом испитивања установљено је да она у себи садржи напон од 220 волти и да, такође, емитује радио зраке. Међутим, каже овај амерички доктор геологије, људи са његовог брода извукли су из дубине од 7.500 метара и једну рибу-фењер. Пљосната је као раја, тешка 250 килограма, али њени светлећи органи бацају светлост сличну аутомобилским фаровима. Светлосни зрак ове рибе толико је снажан да ако се макар и краће време задржи на човековој кожи може да проузрокује опекотину.

РИПЛИ ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ДРВО ПРОЗОР
У ЛИЛСЕНДУ, У НОРВЕШКОЈ

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ИЗУМЕО ПОШТАНСКИ ЖИГ
ХЕНРИ БИШОП
ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЕНГЛЕСКИХ ПОШТА ОД 1660 ДО 1663 НАРЕДИО ЈЕ ДА СЕ НА ПОШТАНСКЕ ПОШИЉКЕ СТАВЉА ЖИГ С ДАНОМ И МЕСЕЦОМ „ТАКО ДА СЕ ПОШТОНОШЕ НЕ УСУЂУЈУ ДА ОДУГОВЛАЧЕ СА ИСПОРУКОМ"

AP I — SE 23
ПРВИ ПОШТАНСКИ ЖИГОВИ

КОНЦЕРТИ НЕСРЕЋНИХ
ХАЏИ АХМЕТ
ВЛАДАР АЛЖИРСКЕ ПРОВИНЦИЈЕ КОНСТАНТИН ОД 1826 ДО 1837 ПОКУПИО ЈЕ СВЕ СВИРАЧЕ ИЗ ЗЕМЉЕ И СТВОРИО ОД ЊИХ СВОЈ ХАРЕМСКИ ОРКЕСТАР — АЛИ ЈЕ НАРЕДИО ДА СВАКОГ ПРВО ОСЛЕПЕ!

КИШНА ПТИЦА
СА НОВОГ ЗЕЛАНДА ДОБИЛА ЈЕ ТО ИМЕ ЗБОГ ТОГА ШТО СЕ ЊЕН КРИК СМАТРА СИГУРНИМ ПРЕДЗНАКОМ КИШЕ

МОШЕЈА САГРАЂЕНА ЗА ЈЕДНУ НОЋ
ЈАК ШАБИ МАСЏИД
У ШАХАБ-УД-ДИНУ (ИНДИЈА) САГРАЂЕНА ЈЕ ЗА 12 ЧАСОВА ДА БИ ВЛАДАР АУРАНГЗЕБ МОГАО У ЊОЈ ДА ПРОСЛАВИ ЈЕДАН ПРАЗНИК

ШКОЛА КРОЗ ВЕКОВЕ

ШКОЛЕ У СТАРОМ ВЕКУ

У старој Грчкој деца до седме године нису полазила у школу. Ако су била из сиромашних породица, проводила су време играјући се у тесним улицама или на пијачним трговима. Синови и кћери богатих породица играли су се по вртовима својих домова. Од седме до четрнаесте године, та деца су поверавана наставницима који су их учили Хомеровим стиховима, читању и писању, рачуници и музици. Синови из веома богатих кућа ишли су на предавања, нарочито о религији и моралу, каквог познатог филозофа или чувеног говорника. Платон је, например, држао предавања у Академосовом врту, у Атини, па је зато његова школа названа Академијом. Касније, у Риму, филозофи су одлазили у куће имућних људи и давали су часове из „мудрости" свима члановима једне породице.

СТУДЕНТИ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

У Средњем веку, у Западној Европи, ученици основних школа учили су латински. Ђака је било релативно много па су чак постојале школе и за децу робова. Сваки студент је морао да плати таксу за упис на универзитет. Студенти су становали код наставника или у грађанским породицама. Носили су нарочита одела и били ослобођени обавезе да иду у рат. Један од најпознатијих универзитета у Средњем веку био је Париски, на коме је предавао чувени сколастичар и филозоф Пјер Абелар. У оно време, ако би се десило да су студенти незадовољни професором, изводили би га на суд. Године 1221. Универзитет у Паризу завео је свој печат, а 1259 постављен је први ректор. Половином 13 века париски универзитет је имао четири факултета: за уметност, медицину, право и теологију.

СТУДЕНТСКЕ ШАЛЕ У ЛАТИНСКОМ КВАРТУ

Да би се разонодили после напорног учења, студенти би о празницима и свечаностима образовали поворке. На челу је ишао сам ректор окружен трубачима, заставама, разапе-

тим платнима са цртежима и сличним. Све се то није могло замислити без ведрих шала и бучног весеља. Једне ноћи, студенти извуку огроман камен, који се налазио као украс у спољњем зиду господске куће једне врле удовице и поставе га на видно место у свом Латинском кварту. Ван себе од љутине, угледна дама упути тужбу суду и постави нов камен у фасаду свога дома. Студенти и њега однесу. Старешина суда пошаље онда службенике да врате оба камена и ухапсе коловође. Обавештен о овоме, ректор, праћен гомилом ђака, потрчи на лице места да спречи извршење одлуке. Између претставника власти и студената дође до гужве. Огорчење младих је било толико да су предавања била прекинута за неколико дана.

ШКОЛЕ НЕКАД И САД

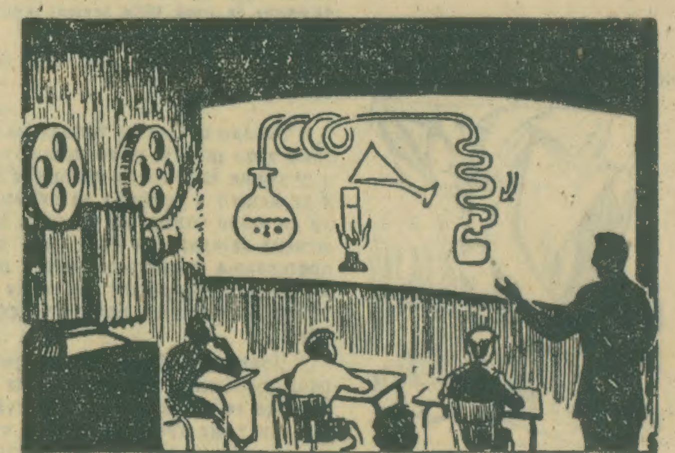
Сећајући се детињства, Милан Ђ. Милићевић записао је у својим „Успоменама" о једном свом професору следеће

речи: „Руке бејаше (имао) тако дугачке да немарна ђака чак из треће клупе шчепа за јаку, извуче и простре по патосу па му отцепи колико му тренутни такт присветује. Њега су се ђаци веома бојали..."

Наши дедови су добијали батине штапом по туру, па су били приморани да се довијају и, пре батинања, стављали су у чакшире шубару. Кад је престало ово, „радили су шамари". Њих су смениле „пацке", ударање прутом по длановима, а било је и „затвора", кад је ђак морао да отседи у разреду после часова све док не научи лекцију.

Савремене школе и настава много се разликују од некадашњих. Школе се налазе у лепим зградама са пространим и светлим учионицама и са клупама које имају наслон, чега није било до пре једног столећа. Наставници природних наука имају више или мање уређене кабинете или бар изве-

стан број учила која ученицима помажу да предавања брже схвате. Све је другачије но некад, а то „некад" није било тако давно, јер га се многи још добро сећају.

„ЧАРОБНИ" ЋИЛИМИ у пољопривреди

Ове године, у Сједињеним Државама, Јапану и делимично у Француској, изнад хиљада хектара повртњака шире се необични покривачи од пластичне масе. То су последње новине које нам је дала наука ради повећавања пољопривредне производње. Њихов је задатак да осигурају рану бербу поврћа и воћа, да плодове учине већим и здравијим и да онемогуће коров.

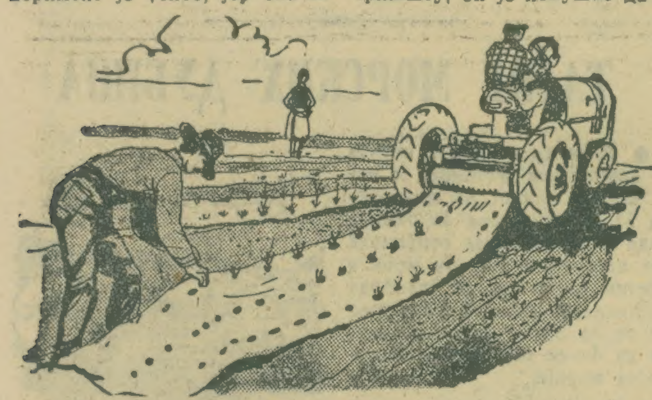
Пре него што су употребљене у већим размерама, ове „чаробне поњаве" биле су на испитивању у двадесетак пољопривредних станица. Начињене од полиетилена или поливинила са отворима, оне су веома лаке, лакше чак и од морске пене, а корист се састоји у томе што земљи чувају влагу, одржавају растреситост, спречавају рашћење корова и не дозвољавају да плод у додиру са хумусом сатрули.

У току опита, догађало се да је сунце буквално спржило сву околну земљу, само је терен испод полиетилена остао влажан, растресит и донео добар род. Ове поњаве истовремено спречавају уништење рода од града. Кад се заврши сезона, пољопривредник савије прекриваче и поново их разастре на почетку идућег пролећа. Могу да служе три године. Пошто се испод прекривача тешко вршило плевљење, хемичари су се досетили да користе црни полиетилен. Експеримент је успео, јер ова материја спречава развијање корова и окопавање више није потребно.

Године 1956, доктор Емирт је засадио боранију више недеља пре времена и земљиште је покрио лаком пластичном масом. Пошто је време било прохладно, он је мерио температуру испод покривача и видео да је за пет степени виша од спољашње. Услед сталне влаге, коровске биљке нису имале снагу да се развију, а род је био двапут већи од просечног и приспео више недеља раније него што је уобичајено.

У једној експерименталној станици за пољопривреду у држави Орегон, са две исте парцеле подигли су две неједнаке бербе пададајза: 50 односно 30 тона, и закључили су да повећан принос вреди трипут више од новца уложеног за „чаробне" простирке. Многобројни произвођачи јагода у Америци већ неколико година употребљавају прекриваче од пластичне масе, јер поред већег приноса, јаки пљускови не уништавају воће и плод, који у додиру са земљом не буђа. После плашљивих проба, произвођачи јагода у Јужној Калифорнији данас имају 365 хектара под покривачима а Универзитет у Калифорнији дао је званичну изјаву да пластична маса спасава род од буђи за 10 до 50 отсто.

Овај подухват професора Емирта део је упорног рада који он спроводи већ 23 године у трагању за јевтиним топлим лејама којима би се користио и обичан грађанин. Пре него што се полиетилен појавио на тржишту, он је покушао да замени скупо стакло разноврсним материјама. Последњи експеримент био је двоструко користан, економичан и, што је још важније, плод се брже развијао него под стаклом. После првог успеха вршио је опите са црвеном, модром, наранџастом и безбојном пластичном масом. Неговао је руже, мак, разно цвеће и закључио да биљкама највише прија црвена и наранџаста боја. У држави Кентаки, помоћу пластичних покривача пољопривредна сезона се повећава за још четири месеца у години: два с пролећа и два с јесени, јер спољна ниска температура нема утицаја на топлоту испод поњава.

Један од највећих пропагатора употребе пластичних материја у пољопривреди је доктор Емирт, професор за градинарство на универзитету у Кентакију. Његовом заслугом експерименти са полиетиленом започети још пре дванаст година донели су добре резултате.

Професор је прво у једном мањем врту засадио 13 сорти поврћа: купус и парадајз, зелену салату, кукуруз и друго. Сваку парцелу покрио је дугачком простирком од црног полиетилена која је била широка један метар, а по површини је избушио рупе за пролаз стабљика. На другој страни врта засадио је исте културе али њих није покрио. После извесног времена приметио је да поврће са прве парцеле знатно брже расте. Седам недеља после сејања кукуруз је био напреднији од оног другог као да је посејан двадесет дана раније. Принос неких поврћа био је двапут обилнији, али што је најглавније испод покривача није било потребно вршити дуго и заморно плевљење.

Познато је да је Јапан једна од најнасељенијих држава на свету у којој влада несташица земље за обраду. Чим је проверена вест о успеху професора Емирта из Кентакија, Јапанци су започели експрименте на своме тлу. Данас, на путу између Токија и Осаке, стотине километара терена покривено је светлуцавим простиркама од пластичне масе. Оне су толико прилегле уз тло да изгледа као да ће заувек остати његов неопходни покривач.

ЈАХАЊЕ ИЗ НУЖДЕ

Ветеринарски факултет у Берлину добио је недавно осамнаест коња на поклон. Али пошто универзитетска управа није имала средстава за њихово издржавање, декан факултета доктор Бекер, обавестио је студенте да треба да се упишу у школу јахања, јер, као ветеринари треба добро да познају коње. Захваљујући овој обавезној настави средства за куповину овса и сена за 18 коња биће обезбеђена.

НЕОБИЧНИ КЛУБОВИ

Једне недеље 1953 године, после завршене утакмице, скупили су се у тихој кафани белгиског градића Пут, недалеко од Анверса, играчи месног фудбалског клуба. Између левог бека и леве полутке убрзо је дошло до свађе. Навала и одбрана су се узајамно окривљавали за пораз на утакмици. Пале су крупне речи и у свађу су се умешали и други. Загрејани младићи почели су да се узајамно називају лажовима. Тада је устао један од гостију, неки М. Бевернац, и покушао да их смири:

— За вас реч лажов, изгледа, значи крупну увреду. А да ли је баш тако? По мом мишљењу, ако основна намера није непоштена, лагање је велика вештина. Није свако у стању да лаже. Оригинална и забавна лаж садржи много духовитости и ведрине. Уосталом, оснујмо клуб лажова. Ми који смо овде, бићемо његови први чланови.

Тако је настао први клуб лажова на свету. Основан је и одбор, коме је стао на чело сам Бевернац. После осам дана клуб је добио своја правила а 500 њих је убрзо затражило пријем у чланство. Али, требало је претходно положити нимало лак пријемни испит. Већ прво питање — да ли си икада досад слагао? — крило је у себи замку. Ко би одговорио „јесам", очигледно није лажов. Још тежи је испит за сталног члана. Кандидат мора три сата без престанка да лаже, одговарајући на разна питања, а да притом не поцрвени. Седнице се одржавају редовно, сваке суботе, и на њима секретар и претседник подносе извештаје, наравно лажне. Клуб има и два стална, плаћена благајника, само и они морају бити проверени лажови.

Али има и других необичних удружења.

У Паризу постоје клубови нежења, у које је приступ женама најстроже забрањен. Статут предвиђа да се онај члан који прекрши правила и ожени се, одмах искључи из клуба, а ниједан од чланова не сме од тога дана да му упути ниједну реч, нити да га поздрави при сусрету на улици.

Кад је по завршетку рата Западну Немачку била захватила права епидемија самоубистава, један трговац текстилом, неки Вилхелм Запф, дошао је на мисао да оснује „клуб усамљених душа". Годишња чланарина износила је једну марку, а за сиромашније 50 пфенига. На вратима клуба стоји велик натпис: „Срећа је у заједници, а не у усамљености". Приликом својих састанака чланови клуба пију воћне сокове и киселу воду. „Усамљене душе" су у свом клубу постале врло предузимљиве. Људи и жене који су пре тога били изгубили сваку вољу за живот организују успеле музичке и позоришне вечери, имају свој оркестар и одличну трупу комичара. Из друштвене касе могу се добити бескаматни зајмови, обезбеђује се посао незапосленима, а болесним члановима пружа помоћ.

Најнеобичнији од свих клубова створио је минхенски песник Ф. А. Шнајд. Особеност овог клуба је у томе што има само једног члана. То је главом сам песник. У свој клуб он не прима друге чланове просто зато да би „избегао непотребна објашњења и јалове дискусије". Иначе, као песник, Шнајд нема много среће, јер ниједан издавач неће да објави његове стихове, а сам нема довољно новца да их штампа. Но, иако преко целе године живи такорећи без пребијене паре у џепу, он ипак ревносно плаћа претплату за „клупски" телефон.

Па у чему се састоји делатност овог необичног клуба? Ако се било који грађанин Минхена нађе у неприлици, ако је неком досадно, ако је изгубио пса или је покраден, ако тражи друштво за музику или за разговор, довољно је да позове Шнајда телефоном. Он се одмах одазива и пружа утеху или охрабрење, не тражећи никакву награду за то.

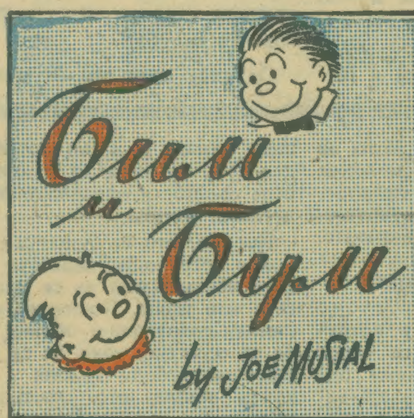
Занимљиво је како су Шнајдови суседи схватили његову доброту. Суду је стигло равно двадесет достава да песник располаже неким сумњивим изворима прихода. Наравно, после извршених извиђаја, песник је ослобођен сваке одговорности. Том приликом стекао је једног новог пријатеља — судију који је водио истрагу.

Сто пет арктичких станица

На арктичком острву Бољшевик гради се нова поларна станица — сто пета по реду. На леденим сантама Северног Леденог Мора тећ плове 25 аутоматске радио-метеоролошке станице које сакупљају податке о времену.

ГУМА ЗА ЖВАКАЊЕ УПОТРЕБЉАВАЋЕ СЕ У ВАЗДУХОПЛОВСТВУ

Инжењери једне творнице авиона већ су употребили гуму за жвакање да би открили пукотине на ракетама у којима се налази компримирани ваздух. Цела спољна површина ракете облепи се гумом за жвакање. Ако постоји и најмањи отвор, ваздух ће да надује гуму као дечји балон.

ТУЉАН који није умео да плива

Веома се ожалостим кад туљане бркају с морским лавовима. Морски лавови — то су скромни циркуски кловнови. Туљани су, пак, бића тужних очију, пуни патоса и сентименталности. Најчешће су беспомоћни и усамљени. У сваком случају, Панајоти ми је увек изгледао, тачно такав.

Оданост и жарка чежња да буде вољен биле су, судећи по свему, основне црте његовог карактера. Можда је то било стога што је изгубио мајку још као сасвим мали, после чега сам га ја спасао од ужасне смрти. Кажем „њега" мада нисам успео да утврдим коме полу припада; али кад сам га први пут видео, изгледао је и понашао се као уплашени дечак који се свим силама труди да буде храбар.

У то време ништа нисам знао о туљанима. Нисам имао појма на што сам себе осудио кад сам одлучио да узмем Панајотија на свој брод. Осећао сам само да је призор лагане смрти овог малог створења, кога су оставили на припеци под гомилом камења, за мене потпуно неподношљив. Крв је почињала да кипи у мени при помисли да су се шесторица здравих рибара показали толико сујеверни да се нису усудили да га убију, већ су га радије живог зазидали да би се несрећа, коју туљани „доносе", равномерно распоредила на све њих. Грчки рибари су сиромашнији и сујевернији од већине других и због тога нема ничег чудног у томе што се боје туљана и мрзе их.

Туљан Средоземног Мора — њега често називају белотрбим калуђером — паметна је животиња. Он је одавно већ открио да је много лакше јести рибу која је упала у мреже, него је ловити. „Калуђер" није пробирач, а зуби су му оштри. Зато он себи не задаје сувишан посао да вади рибу из мреже већ је просто гута заједно с њом. Веома често он толико упропасти мрежу, да је поправка немогућна.

Намера ми је била да спасем Панајотија, добро га нахраним рибом а затим га пустим на слободу. Али, од самог почетка све је кренуло наопако. Кад су га, потпуно покривеног блатом донели на палубу, он је одлучно одбио да има било каква посла с рибом коју сам му принео. Кад год бих му пружио рибу, окретао је главу и почињао да плаче. Звуци које је испуштао могли су да трону и камено срце: то је било нешто између плача детета и блејања јагњета.

Најзад сам поверовао да Панајоти, вероватно, више воли сам да лови рибу па сам га бацио преко ограде надајући се да ће отпливати. Али, тада сам видео да он тоне: глава му је заронила, а реп искочио из воде. У почетку је њиме бесно ударао, а затим све слабије и слабије. На површини су се појавили ваздушни мехурићи. Није било сумње: Панајоти није умео да плива. Заронио сам и извукао га на површину, мада то није било лако. Био је клизав, а ја тада још нисам знао да је најбољи начин за извлачење туљана ухватити га испод пераја, онако како се одојче узима испод пазуха.

Кад сам, најзад, извукао јадну животињу на палубу била је више мртва него жива. Бојао сам се да ће издахнути, па сам предузео вештачко дисање. После извесног времена дошао је к себи и опет жалосно заплакао, тужно вртећи главом.

Тек тада сам схватио да је Панајоти још — беба. То што је био дугачак готово читав метар није значило ништа. Пробао сам да му дам млека: усуо мало у чанак, али он га је одгурно и преврнуо ударцем пераја. Од празне боце и једног прста одрезаног од старе гумене рукавице, начинио сам му бочицу за храњење. Кад сам покушао да му стрпам цуцлу у уста он је, жалосно кричећи, стао да описује кругове по палуби.

Од дана када сам — много касније — успео да му на превару стрпам цуцлу у уста проблем исхране је био решен. Сисао је мирно, затворених очију, са изразом блаженства. Тада сам га први пут видео како се осмехује.

Уколико је Панајоти постајао снажнији и његова оданост према мени већа, утолико је мој живот бивао све тежи: није ми више давао ни да се спустим у кајуту. Чим бих се под палубом задржао макар неколико минута, он би се страховито узнемирио и допузавши до отвора почињао да плаче. Ако не бих обраћао на њега пажњу, он би се све више нагињао над отвор и најзад би пао пред моје ноге. У тим тренуцима често сам га кришом посматрао. Очигледно, скок му није причињавао задовољство. Изгледао је тада страховито несрећан, а кад би се бацао чврсто је затварао очи.

Још горе је било кад је почео да скаче у море чим бих се чамцем удаљио од брода. Јер и поред многих горких искустава Панајоти не само што није научио, него чак није ни схватао да не уме да плива. Увек сам морао да га спасавам и извлачим из мора.

А ја сам био чврсто одлучио да га научим да плива. У почетку сам га пуштао у плићак, крај саме обале. Ја бих отпливао даље да би ме Панајоти, фркћући и пљескајући по води, следио. Али, то би му брзо досадило и он би се враћао на обалу. Ако то ипак не би учинио, час пливања завршавао се тиме што би се нагутао воде. Касније сам га односио у дубину и држећи га за подбрадак пливао према обали. Али, у овој обуци највише је сметала — његова глава. Требало је само да га испустим из руку и он би одмах, као комад олова, тонуо ка дну.

У то време атмосфера на броду постајала је све мучнија. Мада сам се трудио да нерасположење морнара због Панајотијевог присуства примам као шалу, знао сам да је незадовољна посада — готова несрећа. Нарочито сам био узнемирен оног дана кад ме је капетан једног другог брода из наше ескадриле, иначе мој добар познаник, позвао на купање. Ставио сам Панајотија у чамац и отишао.

...Лагано пливајући, мој пријатељ и ја разговарали смо о лошем расположењу посаде, док је Панајоти вирио из чамца, пажљиво пратећи сваки наш покрет. Нисмо ни приметили да је струја носила чамац све даље од нас, док Панајоти, не могавши више да издржи тај дуги растанак, с промуким пљеском није скочио у море. Похитали смо да га спасемо, али он је био нестао. Ронили смо — нигде га није било.

Наједном, мој друг узвикну показујући ми прстом:

— Ено га!

На таласима, час искачући, час нестајући, видела се мала глава. Била је већ на крају залива.

Осетио сам жалост при помисли на растанк с Панајотијем, а у исто време сам се радовао што се он снашао у својој природној средини — мору. На крају крајева, то је био најбољи излаз из мучног положаја. Махнуо сам му руком и он је нестао.

Стајали смо и размишљали да ли је он већ довољно припремљен за самосталан живот у отвореном мору, кад се изненада, у киши пене и капљица ,појавила тик уз нас блистава Панајотијева глава. На лицу му је сијао најшири, најсвечанији осмејак. Гледао је час мене, час мог пријатеља, бркови су подрхтавали од узбуђења, а очи биле широм отворене...

* * *

Алексис Ладас, грчки књижевник и поморац, најзад се ипак, на све упорније захтеве морнара, морао растати од свог необичног љубимца.

...Однео сам Панајотија својој мајци у село. Населили смо га тамо крај једне баре-рибњака да би могао да плива кад год зажели, а недалеко одатле саградили смо кућицу сличну штенари — да му буде дом...

брусачи ДИЈАМАНАТА ИЗ АНВЕРСА

Сличним неугледним и тесним сокацима трговачких центара у западним европским престоницама изгледа и Пеликанстрат у Анверсу, чувена улица брусача дијаманата. У том неугледном и закрченом пролазу ради читава војска занатлија који снабдевају овим драгим каменом готово половину човечанства.

Године 1958, у свету је произведено око 28 милиона карата дијаманата, што износи нешто преко 6 тона. Од тога је пет тона непровидног дијаманта, који није за накит већ за индустрију. У рукама зубног лекара он буши најтврђу зубну глеђ, а на петролејским пољима најљући камен. У металургији се користи на стотине начине.

Са дијамантских поља у Индији, Бразилији и Африци дијамант не долази непосредно у Анверс. Око 80% необрађеног камена стиже на светску пијацу у Лондону где једна енглеска фирма држи монопол продаје. Једно њено предузеће продаје искључиво украсне, друго индустриске дијаманте. Да им не би пала цена, тачно се зна коју количину треба изнети на тржиште.

Једанпут месечно, у потпуној тишини, као да се човек налази у читаоници неке библиотеке, врши се продаја дијаманата. Фирма позива у Лондон само одабране трговце и сваком од њих нуди по један пакет ових каменова чија вредност износи око 150.000 фунти стерлинга. Понекипут је потребно по неколико дана да би се испитала каквоћа понуђеног пакета. У дворани је дугачак сто. С једне стране седе агенти трговачке куће, с друге стране купци. Они проводе сате без речи и погнути као да играју шах, у разгледању. Цењкања нема. Понуђени понуду прима или је одбија.

Тако откупљени дијамант личи на комаде стакла без сјаја. Има га у свим облицима и свим бојама: зелен, љубичаст, жут или ружичаст. Највећу вредност имају бели комади са плавкастим сјајем.

Није важно какво је облика. Трљањем два камена они прво добијају облик чигре, а затим, кад се углаве у специјално повијене ручице оне се прислањају уз челично точило које је посуто дијаманским прахом и овлажено маслиновим уљем. Чим се једна страна избруси, окреће се друга. Најскупоценији дијамант је уствари брилијант чија главица има 33 брушене стране а доњи, купасти део 25 и то чини да се отсјај беле светлости прелива у свим дугиним бојама.

Пре но што се приступи обради, стручњак испитује на који начин треба да се камен сече или глача. Пошто су сви комади неправилног облика, прво се одлучује како да се отсеку непотребни делови а да камен остане што крупнији. Стругање се врши помоћу бронзаног циркулара са 6.000 окретаја у минуту, танког као папир на чијим су странама утиснути дијамантски опиљци. Често је потребно по неколико дана пажљивог сечења док се један камен преда на фину обраду.

Вађење дијаманата, трговина њиме и брушење налазе се у рукама крупних капиталиста. Сами брусачи примају плате али оне нису у сразмери с коришћу коју радник даје. До пре кратког времена сиромашни брусачи дијаманата су радили са загнојеним капцима и умирали слепи од инфекција проузрокованих дијамантским прахом. Судбина брусача и радника у дијамантским рудницима била је сасвим слична. Данас брушење радник врши са специјалним заштитним наочарима.

Кад човек уђе у Пеликанстрат у Анверсу никад не би помислио да се из те улице сваке године одашиљу огромне количине сјајног драгог камена а скромни брусачи нимало не одају велике мајсторе који стварају сјај и лепоту најлепшим брилијантима света.

ТАЈНЕ МОРСКИХ ДУБИНА

● Вода се не може сабити — кажемо ми. Уствари, то није сасвим тачно: на притиску од 1.000 атмосфера запремина воде смањује се за отприлике пет процената. Кад би мора и океани могли да се ослободе притиска, њихов ниво попео би се за 30 метара, што значи да би се под водом нашле многе низије.

● Било би потребно милион година да би топла вода површинских слојева океана продрла на дубину од 5.000 метара. Вода је лош спроводник топлоте, а усто чак и за време јаких бура, кад се море ковитла, мешање разних слојева ограничава се на првих 70 метара.

● Плута плива по површини због тога што у њеним шупљинама има ваздуха. Међутим, на већим дубинама притисак истерује ваздух из тих пора и плута, као камен, тоне на дно.

● Око 16 милиона тона угљендиоксида „прогута" годишње површина мора. Тај гас, које море узима из ваздуха, искоришћавају водене биљке.

● У сваком литру воде узетом с површине мора има 10.000 живих бића. На дубини од 100 метара, у једном литру воде има их око 3.000. На дубини од 5.000 метара у истој запремини воде нашли бисмо само 15 живих бића.

СИМА ЗИМА ЖЕЛИ ДА ЛЕТИ

ВУКОВЕ

НАЈТЕЖЕ ГОДИНЕ

Свој живот у страном свету Вук је започео у тешким материјалним условима и још године тако проводио. „Ви знате да сам ја сиромах, и једва се од дана до дана жалосним и крвавим хљебом храним", — писао је Вук маја 1825 године кнезу Милошу. Међутим, он одмах додаје: „... Док сам жив, опет се надам да ћу моју жену и дјецу којекако моћи хранити и у невољи тјешити, и ја њих и они мене".

У Вуковом животу било је врло мучних тренутака. Тешко да има болнијег и дирљивијег вапаја од Вуковог писма с краја 1825 године, која је за њега и његову породицу била ванредно тешка. Ње се увек сећао као једне од најмучних у свом животу. Помоћи није било ниоткуд. Требало је живети а и враћати дуг за већ штампане књиге. Обраћао се многима за помоћ, али узалуд.

Биће срамота

„Не могу вам казати у каквој сам сада ја невољи — пише он своме пријатељу Лукијану Мушицком. Све што се могло продати или заложити, заложио сам или продао; сад не знам што учинити са женом и троје нејаке дјеце. Зимско доба, а дрва нема, хљеба нема, а новаца нема. Ја једнако мислим да сам боље што заслужио, и да ће срамота бити народу српскоме што ја овако живим".

Треба имати на уму да га је непосредно пре тога примио велики Гете као себи равном, да је постао почасни доктор Јенског универзитета, да је био врло познато име у Европи, једино познато српско име дотада.

У том писму Вук је завапио да би сачувао од беде своју жену и децу, али ни једном речи није поменуо да више неће бити оно што јесте, да је изгубио вољу за радом и својим позивом. Ускоро потом, он чак издаје нове књиге и упорно наставља започету борбу. Његови су противници били врло моћни, али у Вука је била дивовска снага и кроз њега је проговорио геније једног бунтовничког сељачког народа, одакле је он као из вечног источника црпао своје животне сокове.

За њега није било места

Искреног и дубоког српског родољуба у Србији нису примали или му бар нису дали да у њој живи и ту остварује своје замисли. „Непријатељи моји узрок су што ја живим изван Србије. Ја не живим у Бечу што ми је он милији, него само зато да бих народу нашему могао више користи учинити, а ако дочекам да Србија дође у таково стање да ја у њој послове своје могу радити мирно као и овдје, и тако да могу народу нашему бити од користи — ако не више — барем колико и овде, одмах ћу се у њу преселити с великом радости, да ме нико и не зове".

У неколико наврата Вук је долазио у Србију, — као што сам каже „с пуном главом и торбом родољубивих планова". Али кад је видео, да њих не може привести у дело, са жалошћу се враћао, испраћан поругом Милошевих великаша. Све је то могло да сломи Вука, да му омрази његов књижевни посао и уништи љубав према отаџбини. Но он је увек умео да се уздигне изнад свега што је временско и уско јер му је пред очима био увек само народ и његова корист.

Тако је настало његово чувено писмо кнезу Милошу, писмо владару-самодршцу, јединствено не само код нас него и у светској историји. Усудио се да га напише један смео сиромах књижевник, прокажен у својој сопственој отаџбини, који се из дана у дан морао да брине како да прехрани своју породицу. „А што ја оваква гоњенија за свој рад трпим, — писао је Вук 1832 године, — ни том се не треба чудити. Откако је овај свијет постао свагда је на њему било више лудих него паметних, а завист и злоба и приватни интерес сила пута и паметна човјека залуде, те говори и ради против свог рачуна".

„Наш народ је поштенији..."

И као што је на почетку свога рада, у једном писму Лукијану Мушицком, изразио своју веру у будућност српског народа, који је „поштенији, паметнији и душом просвећенији од свих народа" које је дотад упознао — тако је и сада у сукобу с кнезом Милошем и свим великашима у Србији поново истакао своју веру у народ коме је посветио свој живот. И после најтежих тренутака, Вук је непоколебљиво ишао одређеном циљу док су његови противници све више нестајали у његовој сенци. „Сви они нека говоре што им драго... ја мислим да Срби не морају довијека погрјешке других народа примати него да им је слободно једанпут и штогод добро начинити".

Вук Стефановић Караџић од своје најраније младости увек је био активна личност. Још као сељак, неуморан на својој њиви, он је прихватао сваку борбу и мегдан ако је усгребало да одбрани своје мишљење. Било је учених Срба који су му се огорчено супротстављали и за собом имали најмоћније заштитнике у тадашњем српском друштву. Па ипак сви су се они — учени доктори филозофије, адвокати и придворице, пре или после, морали да повуку пред моћним, разумним, јасним и неоспорним аргументима умног и упорног човека из села Тршића.

Наивни Милован Видаковић у полемици с Вуком погрешно је цитирао једно место из Светог писма, тврдећи да је Христос рекао како ће светилник и испод кревета светлети. Вук му је доказао да није у праву и затим, у целој полемици душу му вадио називајући га „г. Светилником". Жестоко и иронично се обарао на оне које није ценио, не зато што је хтео да их исмеје и нагрди, већ да докаже ко су и какви његови противници. Зато је често био шерет, онако народски једноставно и убедљиво. Наочито је уживао кад би уображене „зналце" ухватио у питањима где су најплићи и најтањи. Због тога му је Лукијан Мушицки писао онако с очинске висине. „Да, да, бесни сте ви. Ала су чудни ерцеговачки ударци. Страшно је пасти в руки Ерцеговаца".

Бамбусова трска

Кинеском народу, нарочито оном који живи на југу земље, бамбусова трска је стари и верни пријатељ. Сељак из Јужне Кине гради костур своје куће од бамбуса, од танких његових каишева добијених уздужним цепањем, прави засторе за прозоре и врата да би се заштитио од сунчеве врелине, цевима од бамбуса спроводи воду за натапање својих поља. Да би однео ђубриво на њиву или да би с њиве пренео плодове, сељак употребљава гипку, преко метар и по дугу бамбусову обрамицу на чијим крајевима висе две корпе исплетене од бамбуса. Ђонови на његовим ципелама исплетени су од лике бомбуса. Асура на којој спава, сто и столице и многи други предмети у његовој кући такође су начињени од њега. Бамбусовим штапићима он једе — као нарочиту посластицу — нежне, танко исечене изданке бамбусове трске.

Бамбус је толико тесно повезан са животом Кинеза, да је чак хијероглифски знак за бамбус саставни део за преко 270 сложених знакова обимне кинеске азбуке, који дају име — четкица, стрела, папир, метла, корпа, једро, ограда итд. Уствари, сваки део ове увек усправне и зелене биљке, чија се висина креће од тридесет сантиметара до двадесет метара, може да се употреби. Бамбусово влакно је еластично и савитљиво, површина му се веома брзо и лако глача и изванредно одолева влази. Лака, шупља стабљика може да издржи велик притисак иако се веома лако цепа у влакна толико нежна и танка да се могу употребити за ткање финих материја.

Бамбусова трска одувек је играла велику улогу у кинеској историји, књижевности, уметности и занатству. Још пре више од 2.500 година на глатким дашчицама од бамбусове трске исписивани су разни документи и уметнички текстови. Пошто су дашчице биле повезане једна за другу оне су чиниле праве књиге. Тако је бамбусова трска заменила корњачину кору и животињске кости, први материјал на коме су Кинези писали.

Кад је цар Чин Ши Хуанг (246—210 п.н. ере) у жељи да утврди своју власт и избрише из кинески историје све владаре који су били пре њега, наредио да се униште све старе књиге, кинески учењаци су тајно закопали многе „књиге" од бамбуса. Тек после више десетина година — оне су извађене потпуно неоштећене.

У најстаријој књизи о бамбусовој трсци, коју је у петом веку написао Тан Кан-Ши, описано је четрдесет врста ове биљке, а „Детаљан приручник о бамбусу" од Ли Јена (1245—1320) имао је 17 томова и у њему је наведено две стотине врста.

Бамбусова трска била је употребљавана и приликом извођења обимних радова од велике економске важности. Тако ситем за наводњавање у близини Ченгуа, у провинцији Сечуан, стар преко две хиљаде година, и данас зависи од бамбусове трске, јер је велика брана на реци Мин изграђена од камењем напуњених бамбусових корпи у облику циновских кобасица. Исте такве корпе употребљавају се као уставе и на многобројним каналима овог великог система. Од бамбусове трске начињени су и точкови на долапима за извлачење воде из река.

На сланим пољима Јелиочингу, такође у провинцији Сечуан, бушилице од бамбуса продиру десетине метара дубоко у земљу да би извукле на површину слану воду или природан гас. То је, уствари, најстарији познат пример дубинског бушења, примењиван још у првом веку наше ере, а можда и раније.

Висећи мостови преко хучних река Западне Кине држе се на ужадима од бамбуса. Катарке и једра кинеских џунки такође су од бамбуса. Марко Поло, велики путник из тринаестог века, пише о бамбусовим конопцима за вучу бродова у доњем току реке Јангце, које су начинили од „трски исецканих по дужини у танке штапиће, затим упредених у конопце дуге по сто метара. Тако су они вешто урађени да су равни по јачини ужадима од кудеље". Они се и данас израђују и служе у исте сврхе.

Бамбусова трска је употребљавана за палате као и за сељачке колибе. Ево, описа — према Марку Полу, летњиковца Кублај-кана у Долонору, у Монголији.

„Кров, као и све остало, од бамбусове је трске и тако је добро углачан да га никаква влага не може оштетити. Бамбус употребљаван за кров има у обиму три шаке и дужину од десет фатома (око 20 метара). Исцепан уздуж на два једнака дела да би се добили жљебови, он се тако поставља да избочени део својим ивицама улеже у издубљени. Тиме је покривен цео летњиковац".

Ванг Ју-Ченг, један нижи чиновник из времена династије Сунг (која је владала од 960—1269) песничким речима описао је своју кућу, коју је сам саградио од бамбусове трске:

„Лети пљусак звони као водопад, густ зимски снег одзвања као да пада разбијени жад... лепо је овде играти шах јер померене фигуре звецкају... а све је то зато што је зграда начињена од бамбуса".

Бамбусова трска је необично погодна за прављење музичких инструмената јер је акустична као добро изливено звоно. Од бамбуса Кинези праве флауте и шенг, музички инструмент с више цеви, а исто тако и неку врсту гитаре с три жице и „пипу", инструмент сличан виолини. Писмени знаци за „свилу" и „бамбус" написани заједено значе — музика.

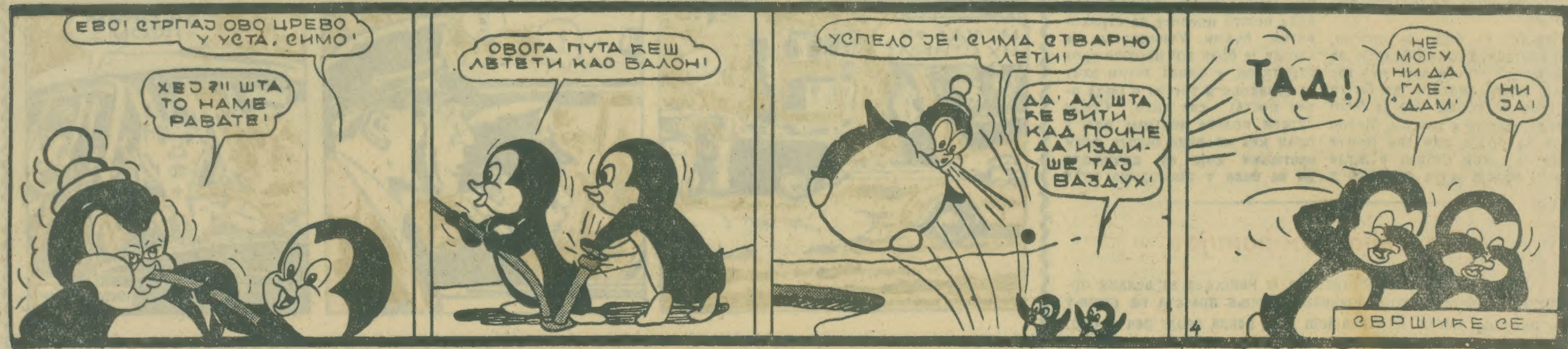
Од бамбусове трске из руку вештих дуборезаца излазе украсни предмети који се, по својој лепоти, могу мерити са украсима од слоноваче.

Савремена наука само је повећала могућности разноврсне употребе бамбусове трске. Од ње се данас израђују грамофонске игле, костури за авионска крила, а у последње време бамбусова стабљика замењује гвоздене шипке при изради армираног бетона.

ЊЕГОВЕ БОДЉЕ

Често се може чути да бодљикаво свињче „избацује" своје бодље. Међутим, оне се само веома слабо држе у кожи тако да и при најмањем додиру оне или испадају или остају забодене на нападачу. Због тога се стиче утисак да их свињче само избацује.

Једна мала НЕПОГОДА

Док је у командном торњу аеродрома уписивао последње податке, капетан Ериксон још једном баци поглед на велику зидну карту где је заставицама било означено кретање ваздушних маса над Атлантиком. Напољу је ромињала киша.

Смештај путника био је лак и атмосфера у авиону је сасвим обична.

Са торња је засијао сигнал за полазак, мотори су загрмели, стартер је спустио белу заставицу и велика машина полетела је низ бетонску писту. Неколико сати лета протекло је без нарочитих догађаја.

Пилот Ериксон је пажљиво проучавао нове извештаје о кретању времена које му је подносио радиотелеграфиста.

Ускоро је пала ноћ.

Изненада, јак удар ветра баци авион на лево крило. Пилот чвршће дохвати команде и исправи машину. Поглед му се заустави на светлећим сказаљкама часовника — пола једанаест. Већ више од пола сата ветар се играо лаком машином. Свуда около био је непрозиран мрак а низ прозорска окна лили су млазеви кише. Улетевши у олују искусни пилот је покушавао да је заобиђе али уместо да излети на чистину он је, чинило се, све више упадао у црну формацију облака.

— Боб — викну он радиотелеграфисти — шта јављају с копна?

— Кажу да немају појма о овој олуји и да је она свакако локалног карактера. Препоручују да наставимо лет својим курсем јер ћемо за кратко време изићи из облака.

Али док су минути пролазили невреме је постајало све горе. Стјуардеса је једва стизала да смири оно мало путника.

Сказаљке на инструментима играле су као полуделе, а Ериксон и радиотелеграфиста ужурбано су помоћу карата покушавали да установе где се сада авион налази. Телеграфиста прво ухвати неку музику, затим вести, а онда поче да му у ушима пишти познати дозивни сигнал аеродрома.

— Потврђују да се налазимо над фјордовима — рече он најзад — и дају нам курс ка једном помоћном аеродрому 270 километара источно. Кажу да је боље да узмемо већу висину пошто ветар може да нас баци на неки од планинских врхова.

Пењати се било је опасно, али наставити овако било је немогућно! Ериксон даде пун гас прво једном мотору да би га за трен испробао. Све је било у реду, а онда и другом. Мотор поче да бруји, али све јаче а онда одједном кабину и људе у њој обасја жута светлост и из мотора нешто два-три пута пуче. Пилот инстинктивно одузе цео гас и притисну полугу која је регулисала довод бензина. Десни мотор је био у пламену. Све се одиграло тако брзо и неочекивано да нико ни од посаде није схватио шта се дешава.

Стјуардеса и телеграфиста, неми од ужаса, погледаше у свог шефа који, пошто је тренутно спречио да цео авион одлети у ваздух, и сам више није знао шта треба да ради. Ватра која је малопре блеснула одвојена од довода горива почела је да јењава али је била још довољно јака да се при њој јасно види како елиса престаје да ради. Авион је сада био покретан само једним мотором.

На вратима која су спајала пилотску кабину са одељењем за путнике већ се чула бесомучна лупа и пригушена вика. Путници су исто као и пилот видели шта се десило и сада су избезумљени од страха хтели да знају шта ће бити.

Кроз главу пилота пролазило је све што је икада научио или чуо о оваквим случајевима. Невреме је било сувише јако да би један мотор одолео ветру. Висинометар је показивао да лагано али стално падају. Доле су били оштри гребени планина и сваки налет ветра могао их је спустити још ниже. Онда шта? Требало је машину некако вратити изнад мора и спустити се негде близу обале.

Висинометар је показивао већ мање од хиљаду метара. Спуштали су се кроз мрак ка мору. Али где је била обала?

— Пази, брег. — викнуо је телеграфиста у тренутку када је и Ериксон у мраку који је једва пробијао слаби рефлектор угледао пред собом велику тамну силуету. Свом снагом привукао је команде себи и дао пун гас машини. Све је почело да се тресе, звук мотора је постао урлање звери пред смрт. Авион као да потскочи и готово доњим делом трупа очеша врх великог гребена. Али сада као да је исцрпао последњу снагу, авион поче поново да понире.

Становници малог рибарског насеља већ су увелико били утонули у сан. Само је у кући Олафа Јургена још горела светиљка поред које је он довршавао крпљење мреже.

Управо када је устао да и он оде на кратки починак, изнад самога крова његове мале куће нешто прелете са страховитом буком. Учинило му се као да је брзи воз прошао кроз сам таван, а одмах затим зачу се страховити тресак и онда опет постаде све тихо. Стари Јурген полете вратима али у први мах не виде ништа осим светиљки које су почињале да се пале у прозорима кућа других пробуђених рибара. Убрзо се на обали сакупила групица људи. Сви су се распитивали, нико није знао о чему се ради.

Када је угледао воду Ериксон се већ налазио свега десетину метара изнад ње. Изврши неколико брзих коректура команди а одмах затим га страховити удар готово избаци из седишта. Авион је ударио о водену површину и клизајући по њој извесно време — стао. Настала је тишина. Чуло се само потмуло клокотање воде.

Ериксон се искобеља из седишта и пође у одељење за путнике. Сви су били живи али ошамућени. Један за другим изишли су кроз разбијени прозор на врху пилотске кабине док су сва остала врата остала чврсто затворена. Ваздух у кабини ће помоћи да се авион још неко време одржи на таласима. Али напољу је било хладно а ледена киша продирала је кроз одећу људи. Телеграфиста је први угледао на једва километар од места где су се спустили светлост рибарског насеља. Жмираве светиљке давале су им добар знак да су се овог пута извукли.

Прошао је готово пун сат док и последњи човек из авиона, пребачен рибарским чамцима, није нашао склониште у топлим собама малих кућа где је весело пуцкетала ватра.

МУЗЕЈ ОРУЖЈА

Експериментална „база" у близини Винтер Хевена, у Америци није забележена ни у једном војном регистру, али њу зато познају многи туристи. „Војна" је само утолико што садржи прави арсенал старинског оружја, која су некад у ратовима употребљавана, као и она која и данас користе за лов неким примитивним племенима. Уствари то је једна врста музеја у коме посетиоци не само да налазе копља грчких хоплита, кратке мачеве гладијатора, стреле употребљаване у доба легендарног Робин Худа или пушке мускетара, већ могу на лицу места да испробају њихову употребу и ефикасност. На тај начин упоредо са оружјем, они упознавају и разне детаље из времена када је такво оружје употребљавано, тако да су на један згодан начин повезани — забава и популарна наука.

Овај старински арсенал располаже многобројним узорцима ратног оружја из разних епоха: ту су мачеви самураја пушке Наполеонових гренадира, бумеранг аустралиског урођеника, бамбусова трска из које се дувањем избацује стрелица, „ован" — стара ратна справа за рушење зидина, покретни торњеви са којих су стари ратници одапињали лук са стрелама на посаду утврђених градова, катапулт за бацање камења, и друго. Специјално обучени водичи не само да показују ово оружје, већ и поучавају посетиоце, ако желе, како да њим рукују.

Статистички подаци показују да мушкарце, углавном, привлаче копља, бумеранг, разни бодежи, сабље, бич и слично, а жене — бамбусова цев из које се дувањем избацује стрелица лук са стрелом и пиштољи.

ПОКРЕТНИ ТОРАЊ ЗА ИЗБАЦИВАЊЕ СТРЕЛА

»Прасећа симфонија«

Једна америчка композиторка је написала за велики оркестар симфонију која дочарава печење прасета на ражњу — цврчање масти. Критика још није рекла своју реч о овој кулинарској симфонији.

WALT DISNEY'S ПРИЧА О ЧУПАВКУ

Рађање виолине

У једном немачком граду разрушеном од рата, и црква је била сравњена са земљом. При рашчишћавању терена извучене су греде од јеловине, уграђене у цркву још пре пет векова. Неколико људи се појавило и затражило да добије ово дрво.

То су били градитељи виолина, лаутари. Хтели су да те греде претворе у виолине. Јер од најстаријег дрвета могу се направити најбоље. Оне, израђене баш од тих греда имају, тако се бар прича, чудесан и диван звук.

Ако је уметност извући из једне виолине складне звуке, створити виолину од парчета дрвета претставља такође уметност! Сви не могу постати лаутари, градитељи виолине, виолончела и контрабаса.

По традицији, у Француској, сви њени лаутари воде порекло из истог града — Миркура. О њему се зна „да је главно место у срезу Вож, рејон Нефшато, на Мадону". Становници се занимају прављењем чипака, везова, памучних тканина, грађењем виолина.

Војвода од Лорена, који је имао своју престоницу у Нансију почетком 17 века, много је волео музику. Потстакао је своје људе из Миркура да се посвете грађењу виолина. Дотле су оне као и други инструменти са жицама били израђивани у Италији. Али, Миркур се почео такмичити са Кремоном, која је била отаџбина чувеног конструктора виолина Страдиваријуса, и у томе чувала првенство.

Почетници се задовољавају серискм виолинама од којих су неке чак и доста добре. Виртуози када не свирају на Страдиваријусовој или Гварнеријевој, траже виолину од јединствених делова, направљену руком великих мајстора. За време израђивања њиховог инструмента, они не дају мира лаутару својим саветима. Све своје слободно време проводе у атељеу присуствујући склапању и најмањих делова.

Творац се због тога не љути. Напротив. Упути музичара су чак драгоцени. Оваква сарадња мора да уроди плодом.

Дрво од кога се праве виолине

Већ више од три века ради се на усавршавању виолина. После многих лутања утврђено је да плоча инструмента, горња страна, мора бити од јеловине, дрвета које лако преноси трептаје звука. Али важно је и од које јеле! Сем оних из Вожа, најбоље су оне из Швајцарске које расту на висини од хиљаду метара. Дрво не сме бити ни сувише тврдо ни сувише меко.

Остали део инструмента — леђа, или дно, од правог је јавора. Грифбретл и кондар су од абоноса, чивије од палисандра.

Уметничка виолина је сва израђена ручно. Алат градитеља виолине је врло једноставан — једно длето, нека врста округлих маказа које служе за сечење дрвета; једно мало ренде; ножић којим се прорезују два „ф" (латиницом писана) — отвори на „плочи".

После избора дрвета, све знање градитеља виолине је у вештини његових руку.

— Да би се усавршио један радник, — тврди један градитељ — треба готово исто толико времена као и домоћи се доброг дрвета! Потребно је пет година шегртовања, а затим пажљив рад целог живота. Виолина је исто што и слика неког уметника.

Један инструмент садржи више од 80 делова, а само један радник сам их ради, теше, клеше, саставља. Оцењује дебљину дрвета прецизним инструментима, који могу да измере 1/10 милиметра, јер он зна да ако измени ма и најмање дебљину мења и звук.

Главни комад, иако веома мали, зове се душа виолине. Стављена у унутрашњост, вертикално, „душа" преноси трептаје с горње плоче на доњу, а пошто се ови од ње одбијају излазе кроз јаслице два „ф" који нису ту само из декоративних разлога.

Глава виолине много доприноси лепоти инструмента. Петнаест дана прво се подвргава топлоти гвожђа, сече, лепи, стеже.

— Онда — каже градитељ виолине — остаје само да се виолина баци кроз прозор и да се покупе комади. Прави мајстор мора бити способан да је поново састави.

Врста и квалитет лака има известан али не и пресудан утицај на тон виолине. Градитељ не воли металне или најлонске жице, него оне класичне од овчијег црева.

Гудало треба да је гипко, али чврсто; еластично, да може добро отскакати приликом извођења стаката. Једна једина врста дрвета одговара овоме — егзотично дрво фернамбук, које потиче директно из Бразилије. Своје гудало уметник држи за жабицу прављену од абоноса, слонове кости или од оклопа морске корњаче.

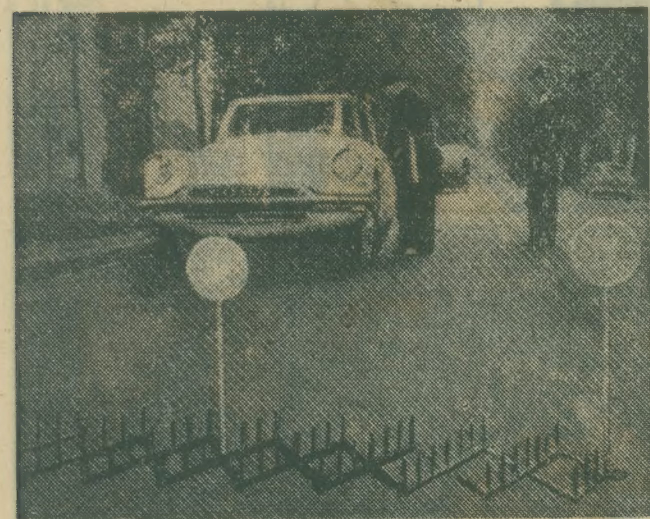
Творац савршеног гудала је Франсоа Турт, који је гудалу дао дефинитиван данашњи облик. Једино репови коња са Аљаске имају чврсте и танке длаке, беле и дуге, какве су потребне за гудала.

Данас фабриканти виолина продужавају дело познатих градитеља. Али неки новатори праве троугласте инструменте, полумесечасте, или чак четвртасте, сматрајући да побољшавају звук инструмента. Само, ови опити остају, засад бар, једино то.

Прскалице за топљење леда

У Британији посада може брзо да отопи лед са авиона помоћу лаког покретног „бума". На великом камиону је монтиран „бум" дуг 12 метара, а одатле радници открављују крила и реп авиона поливајући их загрејаном течношћу из других прскалица.

Овде нема избора — стоп

Полиција у Француској употребљава нови начин да блокирање пута кад неки возач неће да стане — постави ред челичних шиљака насред пута. Отсада ће зато возачи морати да поштују сваку опомену иначе ће им гуме на колима бити разнете.

О брисању носа

То изгледа сасвим просто: кад неко има кијавицу треба да обрише нос. Сви лепо васпитани људи па и деца знају то правило. Али није увек било тако... Маколико изгледало чудновато, тачно је да у стара времена људи нису брисали нос. Они су се ишмркивали, а тек доцније су се присетили да се нос може и да избрише. И онда су га брисали чиме стигну.

Сада, кад постоји марамица, природно је да човек њоме убрише нос. Само и то није тако просто. Треба знати како! Пре свега, не сме се сувише јако дувати, јер то не само што ствара непотребну ларму, већ може бити и опасно: велик притисак ваздуха кроз Евстахијеву трубу може неповољно да утиче на бубне опне, а осим тога и да инфицира средње уво.

Све то не би вам се догодило да живите на Северном полу, јер иако је тамо велика хладноћа, због чега би се лако могло да „озебе", ипак се не добија кијавица, пошто тамо нема клица којима је стално насељен наш нос. А без њих нема кијавице. Да би се она појавила потребно је да се запале носне слузнице што настаје тек кад одбранбена моћ организма попусти, рецимо услед хладноће, топлоте, премора и других фактора. Тако се може објаснити и чињеница да човек добије кијавицу и лети.

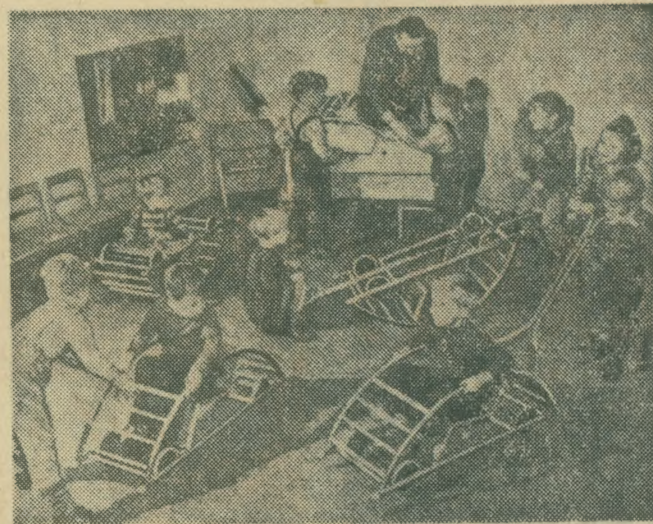
Кијавицу треба лечити не само због тога што је она досадна и непријатна, него и зато што може да остави компликације: такозвани синузизит — што је уствари запаљење слузнице чеоних или виличних шупљина. Њихово гнојно запаљење изазива болове у глави. Стога је најбоље не добити кијавицу. А то се постиже уредним и хигијенским животом. Треба проводити што мање времена у затвореним и загушљивим просторијама, бити што више на чистом ваздуху, довољно спавати, не премарати се; подизати телесну отпорност гимнастиком, спортовима, исхраном и подесним одевањем.

СТАРИНА КОЈА ТО НИЈЕ

У музеју у Либеку, у Немачкој, налази се поред осталог и један старински шешир за који се сматрало да је припадао шведском краљу Густаву, који је живео почетком 16 века. Недавно је шведски стручњак доктор Сведстерм, приликом посете музеју, утврдио да је тај шешир припадао некој жени и да је тек из 19 века.

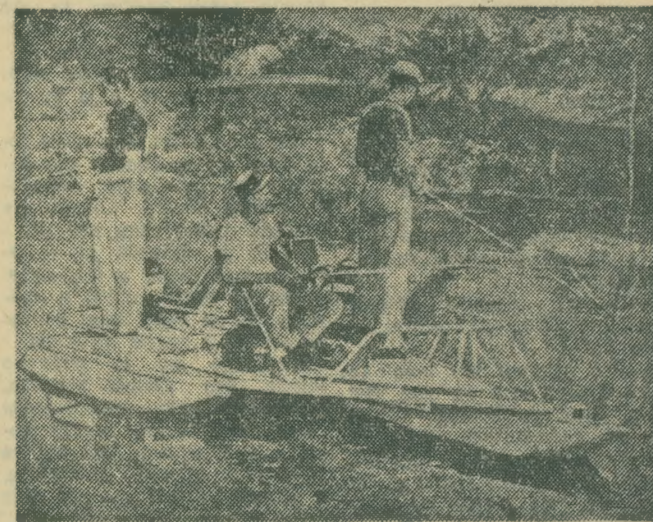
ОКЕАНСКЕ ЛАЂЕ БЕЗ ДИМЊАКА

Холандско-америчка поморска компанија од јануара 1960 године увешће нову путничку линију између Ротердама и Канаде. На овој трансатлантској линији ће пловити путнички брод „Ротердам" од 38.000 тона, један од пет највећих на свету, а неће уопште имати димњаке. Дим ће помоћу посебних цеви бити одвођен у морску дубину.

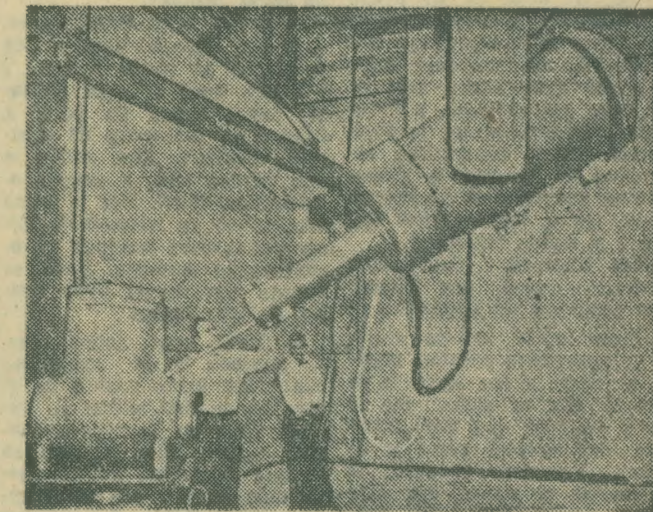
Разноврсна примена

Малишанима никад неће досадити ова играчка, јер кад постане неинтересантна као аутомобил може да се окрене и тада је то столица — љуљашка. Са додатком неколико делова играчка постаје клацкалица или колица која други малишан гура.

Пецање из столице

Три пластична чамца граде понтон на коме је равна палуба. Ниске столице омогућују рибарима удобно пецање. Мањи модел овог чамца је тежак само 75, а већи око 140 килограма али зато он има и пространију палубу. На већем са налазе и сигнали за вожњу, ограда и волан за управљање мотором.

Х-зраци откривају пукотине у ливењу

Два милиона електрон-волти ствара се у новој индустриској рендгенској машини која се употребљава за откривање унутрашњих пукотина у великим изливеним предметима. Овај генератор Х-зрака виси на мосту изнад постоља које се може окретати да би се боље сликао изливени комад. Добијени филмови се проучавају на специјалној подлози која се помиче помоћу ножне команде да би обе руке биле слободне за обележавање дефеката.

Пећина — метеоролог

Још веома давно Индијанци из племена Сијукс открили су у Црним Планинама Јужне Дакоте једну необичну пећину којој су дали име „Пећина ветрова". На њој је само један кружни отвор не већи од 30 сантиметара. Племенски врачи тврдили су да кроз њега остарели ратници одлазе у „вечна ловишта". Уствари, они су захваљујући том отвору били у могућности да са готово непогрешивом тачношћу претсказују време, а причу о „вечним ловиштима" додали су да би ојачали свој положај и утицај у племену. Наиме, за време високог ваздушног притиска, који претсказује лепо време, спољашњи ваздух продире у пећину, а кад притисак пада ваздух уз лако шиштање избија кроз отвор напоље. Довољно је ставити влажну руку на отвор па да човек са сигурношћу одреди да ли се може ићи у лов или је боље остати у вигваму.

ВЕРНОСТ НА ЛАНЦУ

Небо је било сумпорножуто, а ваздух густ и тежак. Маргарет Џонсон, која је управо нахранила ћурке, гледала је забринуто у облаке.

— Да ли стварно мораш да идеш, Мат? Биће олује, предосећам, — рекла је забринуто мужу.

Мат Џонсон ћутке климну главом, попе се на свог коња и откаса. Морао је да наплати од суседа неки дуг.

Зекан је немирно ћулио уши и није се могао укротити. Оморина је постајала све неподношљивија. После једног сата Мат стиже до једног стада од око 2000 оваца, жућкастих, белих и тек понеке црне. Ован предводник једва подиже главу, а један од пастира поздрави. Мат заустави коња. У истом тренутку дојурише два овчарска пса дуге длаке и почеше обигравати око зекана, али пошто су били добро дресирани нису лајали.

— Куда? — упита пастир.

— До Самјуела Смита, — рече Мат.

— Не верујем да ћеш га наћи. Видео сам га пре три дана, када је прошао овуда према железничкој станици. Не сећам се да је се вратио, бар не овим путем. Чувај се, он има пса на ланцу, који је права сотона.

Мат додирну руком филцани шешир у знак поздрава.

— Хвала на опомени, — рече и ободе коња.

Ђаво на ланцу

У Смитовој кући заиста није нашао никога. Био је нежења, па се то видело и по његовој кући и дворишту; све је било неуредно и запуштено.

Пас о коме су му рекли претстављао је мешавину кована којих раса: велик као бернардинац, али широких прса и веома дуге длаке. Очи су му биле закрвављене, а густа пена уоквиривала му је уста. Узани кожни оковратник зауставио га је кад је пуном снагом покушао да насрне на Мата, јер је кућица била чврста а и ланац такође.

Мат помисли: „Ако ланац попусти, готов сам. Немам при себи чак ни корбач“.

Поред псеће кућице лежала је преврнута плехана посуда за воду, а пас мора да је напола луд од жеђи, јер је Смит био већ три дана отсутан. Мат привеза коња за ограду. Уствари, требало је одмах да се врати, али није могао то да учини јер усамљени пас на ланцу, полумртав од жеђи пробудио је у њему сажаљење.

Ниједног тренутка пас није испуштао странца из вида. Неко мукло кркљање излазило му је из грла. Толико се несрећник напрезао и кидисао на дошљака да је Мат који је стајао потпуно мирно на капији добио утисак да ће прекинути ланац. Да би га умирио почео је да говори:

— Добра куцо, буди мирна! Ти си жедна, а ја ћу ти донети воде!

Пас није лајао, али цело тело било му је напето као тетива. Мат му приђе неколико корака ближе. Стално је говорио умирујућим гласом:

— То је срамота да те оставе овде самог и без воде. А сад ће почети олуја и прашина, па ће твој језик постати отечен и рањав од жеђи.

Прилазио му је потпуно мирно без наглих покрета, стално говорећи једноличним гласом као малом детету које се боји мрака. Али пас га је стално пратио погледом, а једино ланац као да није био више онолико затегнут.

Стајали су један према другоме — човек с добром намером и усамљени пас непријатељски расположен. Мат је гледао његове уђебане длаке које никад нико није очешљао. Изнад левог ока имао је велику чворугу, вероватно од ударца штапом. На једној предњој нози крастава огреботина била је сигурно од ударца каменом. Никад нико, изгледа, није био добар према овом јаднику.

— Добра куцо, буди мирна, — и Мат опрезно клекну. Сад је могао да гледа право у очи псу, коме су усне дрхтале, језик висио из уста, а бели зуби указивали на страшну опасност. Али, ланац је био готово нов, а кожни оковратник чврст. Пас је наједном почео да пажљивије посматра: његове ноздрве су испитивачки њушиле. Врло опрезно Мат пружи руку ближе, па још ближе.

— Добра куцо, добра куцо, — позивао је он пријатељски. Опет језик полете из уста: пас је био жедан до лудила. Пена му је обелела читаву њушку. Мат је знао да не сме направити ниједан неопрезан покрет, већ мора прво да придобије поверење пса и тек онда да узме посуду за воду.

Пришао је још ближе и стално говорио у истом тону. А онда, лагано додирну главу пса и помилова га иза ушију. Велики, опасни рундов, стајао је непомично. Његова тешка глава поче да се сагиње под руком која ју је гладила. Сад је пас могао лако да дохвати Мата, али он то није учинио. Дрхтај прелете преко његових леђа и он наслони тело на човека, који га је миловао по прљавој длаци и тепао му. Страшни пас је стајао као окамењен: дешавало му се оно што није никад досад осетио — близину неког ко му благо говори, и руку која га милује.

Мат је сад био крај саме кућице и саже се да дохвати суд за воду. Али у том часу пас поново измени своје расположење, страшно зарежа и тело му се укочи. Он одмах остави посуду, јер му би јасно да је кер прави чувар куће господара, макар и таквог који га је оставио незбринутог због чега је требало да скапа од жеђи.

Олуја

— Ти си веран пас. Нико није веран као ти. Радије ћеш цркнути од жеђи него дозволити да странац пипне имовину твога газде — и Мат опет помилова пса па пође полако натраг. Пас га је пратио док му је то ланац допуштао, а онда Мат скочи устрану и отрча до бунара. Скиде свој шешир с главе и напуни га водом, па се брзо врати. Пас је њушкао са неповерењем, иако је дрхтао од радости.

— Ходи, куцо, вода — мамио га је Мат.

Пас гурну њушку у шешир и стаде да лоче без прекида.

Двапут је Мат ишао на бунар и доносио воду и пас пио, а тело му дрхтало од пријатности. Наједном његов језик клизну преко Матове руке. То је била стидљива нежност и захвалност једног усамљеног створења.

Тада поче олуја. Прашина се подиже у ковитлац, тако да се готово ништа није видело. Мат чу како његов коњ уплашено удара копитама и рже.

— Морам да пођем, јадни самотниче, морам.

И он се окрену према капији. Пас је покушао да пође за њим, али немоћан, кад га ланац спречи, остаде с предњим шапама у ваздуху. Још једном се Мат врати и са обе руке помилова чупаво крзно. С крова почеше да падају црепови и један оштети кров кућице.

— Бићеш убијен, ако останеш ту, рече Мат и одреши ланац. Хајде, брже, морамо да идемо одавде.

Мат пође према капији, а пас отскочи високо у ваздух, и јурну по дворишту. Лајао је промукло и кратко, а глас га је све више издавао од ненадне среће. Откада није био без ланца. Месеце? Можда године?

— Дођи, брзо — звао га је Мат и застао крај отворене капије а пас приђе и наслони се на њега.

Кад га Мат повуче за собом он поново стаде да режи. Још једном је прислонио главу уз јединог човека који је био добар према њему, а онда окрете према својој кућици и леже.

Мат га је разумео: пас чувар не напушта никад свог господара, он мора да чува његову имовину, макар и живот изгубио.

Узјахавши свог зекана човек крену. Тужно завијање пса га је испратило и он је тај звук још дуго чуо док је јурио кроз олују.

Вино у зидовима бечке цркве

Катедрала светог Стефана у Бечу подигнута је уз делимичну употребу — вина. Како се то догодило? Године 1456, грожђе је било толико лоше да су виноградари одлучили да га заједно са већ произведеним вином баце у Дунав. Кад је власт сазнала шта они намеравају, наређено је да се целокупна количина лошег вина употреби за прављење малтера. Тако је за зидање једне од најлепших готских цркава у Бечу уместо воде употребљен алкохол.

Пет раздобља човековог живота

Према једном професору универзитета у Харварду, човек у току живота пролази кроз пет физиолошких фаза које захтевају и специјалне начине исхране: 1) у периоду пре рођења мати игра посредну и најважнију улогу у исхрани; 2) главна одлика детињства је нагло рашћење; 3) у току дечаштва организам сакупља велику количину калорија које служе даљем развитку; 4) у младости се устаљују потребе за калоријама, јер се и физичка активност стабилизује; 5) зрело доба означава и почетак старења. Већ тада треба уносити у организам мање калорија а више протеина, јер они спречавају старење ткива.

ПЕГАЗ ТРАЖИ ХИДРУ

ЦРТА Л. ФИШЕР

7 ЈУНИ 16,43 ЧАСОВА. ПОСАДА ПЕГАЗА УЛАЗИ У БРОД. ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ ВРШИ ЗАДЊЕ ПРИПРЕМЕ ЗА СТАРТ.

...17 ЧАСОВА И 15 МИНУТА!

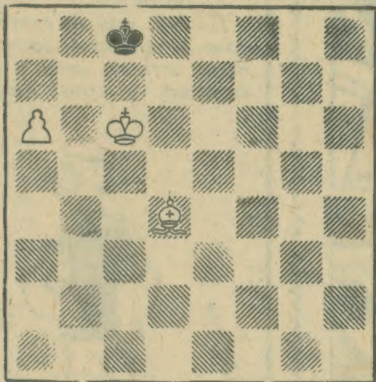

Учимо шах

LXXXIV

Читате у новинама: „Бели је био јачи од пешака и кривоуглог ловца. Своју надмоћ он није могао да претвори у победу и партија се завршила нерешено. Шта то значи „кривоугли" ловац?

У овој позицији уочите да је бели пешак ивични, да се он креће ивицом табле. Затим, да је поље на коме он треба да се претвори у даму беле боје, а ловац се креће по црним пољима. Надмоћ белог је велика, али ако је сада црни на потезу, партија се завршава нерешено. Погледајте: Кц8—б8! Ма шта сада да одигра бели, црни ће побећи са својим краљем у угао, на поље а8, и — осигурао је пат, односно реми.

Кривоугли ловац, као што видите, не значи ништа за белог, јер не туче поље на коме бели пешак треба да се претвори у даму, а црни је успео да се дочепа тога поља.

МАРС СЕ МОЖЕ ФОТОГРАФИСАТИ телескопом дугим 60 сантиметара са експонажом 1/300 секунди — што је десет пута брже него досад. Поред тога захваљујући новој електронској направи „преобраћивачу слика" која појачава светлост са звезда и планета — довољан је 10 пута слабији телескоп. Слика добијена на овај начин ипак није нимало јаснија од оне снимљене обичним телескопом.

✡

У НОВОЈ ИГРИ „ВАСИОНСКИ ПУТНИЦИ" учествују четири играча. Табла са васионским орбитама, 45 карте за пут у васиону, 9 васионских бродова и три планете, — то су потребни реквизити. Циљ је — први стићи на Марс. Да би се победило треба доста промућурности и вештине. Али тога је имао и произвођач у Америци јер се показало да води рачуна о укусу публике који се према приликама и времену мења.

✡

ОТКУД ПЕВАЧИМА „ВИБРАТО"? — Два психолога из Оксфорда испитивала су узрок вибрата, брзог, равномерног и лаког подрхтавања гласа певача. Психолози су утврдили да певачи то не чине због лепоте певања, већ због потребе. Човек није у стању да пева дуже времена један непромењен тон. Пре или касније тај тон ће се изменити без његове воље. Да до тога не дође, певач вибрира свој глас и на тај начин, слушајући горње и доње тонове врши потребне исправке. Вибрато је, дакле, помоћно средство да би се тачно певало.

✡

У БЛИЗИНИ МОСКВЕ, у Остањкину, отворен је за јавност један од највећих ботаничких вртова у свету, на површини од 360 хектара и припада Совјетској академији наука. У врту, који ће служити совјетским научницима, налази се преко 400.000 примерака различитог дрвећа и биљака из свих крајева света, па и 2.500 тропских биљака и растиња.

✡

ПРОФЕСОРИ ХЕМИЈЕ у Сједињеним Државама су пре неколико година израчунали да хемиска једињења у човековом организму вреде свега 98 америчких центи. Овогодишњи резултати су показали да она вреде — 117 центи. Али то није знак да је људски организам савршенији већ да су цене сировинама скочиле.

✡

„ВРАЧИ НЕМАЈУ УВЕК ПРАВО", кажу савремени биолози. Према старим неписаним кодексима афричких врача, извесне траве, да би имале лековито дејство, треба брати и кувати само кад је месечина, друге само у поноћ. О једној од њих, жалфији, донео је занимљиве податке један немачки часопис за фармакологију: у жалфији има највише уља између 12 и 16 часова, а најмање између 23 часа и јутра.

✡

БРИТАНСКИ НАУЧНИЦИ припремају производњу „супер" хлеба. Незнатне количине „лизина" који се добија синтетичким путем омогућиле би да у хлебу буде два пута више протеина, што би убрзало рашћење деце.

✡

ЈЕДНА ЕНГЛЕСКИЊА је, у знак захвалности, добила од свог месара понуду да се месец дана бесплатно снабдева месом. А зашто? У брзини, он јој је заједно са месом упаковао и свежањ новчаница у вредности од 100.000 динара.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

СКОК У ТЕМЗУ

Овај скок у Темзу не претставља ни самоубиство ни тачку из циркуског програма. Петнаестогодишња Сјузан Евјард навукла је џак од непромочивог материјала са двоструком облогом да би приказала нов тип одеће за спасавање бродоломника. Чим човек падне у воду, џак се надује ваздухом. Мада је могла без бриге да остане у Темзи пуна 72 часа, млада Сјузан је у сумрак извучена на обалу. На питање зашто није издржала у води колико је било предвиђено она је одговорила:

— Морам да будем код куће пре но што се смркне. Чекају ме мама и тата!

НОВА КУТИЈА ЗА ШИБИЦЕ

Направљена од хрома и беле пластичне материје ова кутија за шибице дозвољава да се палидрвца увек имају при руци кад затребају. Ако нестане струје флуоресцентна главица на њој помаже да се не пипа и лута по мраку док се шибица тражи.

Последњи из племена...

Мумије из Јекоре су главни предмет разговора међу антрополозима Мексика. Њих је, приликом лова, још 1942 године у једној пећини открио Индијанац Теофило Џејм, али је пуних 17 година ћутао бојећи се пећинских духова. Тек сада је тајну поверио инжењеру Алфонзу Контрерасу, антропологу-аматеру. Овај је обавестио власти и једна група стручњака на челу са професором Жозе Луи Лоренцем, антропологом државног универзитета Мексика, отишла је на лице места. Према њиховој оцени мумије су старе 1500 до 2000 година, а мисли се да су припадале племену Примаса. Једино је кожа мумија крхка, иначе су добро очуване и једна је већ пренесена у државни музеј у Сонори.

Племе Примаса које је хиљадама година насељавало северни Мексико и јужни део Аризоне, данас изумире. Још свега 860 породица Примаса постојало је 1930 године, када је вршен последњи попис становништва у Мексику.

ПРАКТИЧНО

За све што се кува или подгрева на пари направљен је једноставан и практичан суд који се састоји од две

шерпе постављене једна над другом. У доњој, прикљученој на струју, налази се вода која испарава а у горњој са поклопцем, кува се јело.

СЛИКАРСТВО И АНАТОМИЈА

У близини Фиренце у Италији налази се место Винчи, родно место великог уметника Леонарда (1452—1519), који је по њему начинио своје „презиме" — да Винчи. Са 18 година почео је да учи скулптуру и живопис код тада познатог уметника Верока и већ тако рано он је увидео да је и за вајарство и сликарство неопходно познавање анатомије живих бића — и човека и животиња. То је и доцније као већ славан уметник увек препоручивао млађим нараштајима а сам ју је до краја живота стално проучавао јер га је интересовала и као наука.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За мале цртаче

Кад нацрташ ко од шале
Кружиће ко јаја
И листове оне мале
Ево папагаја!

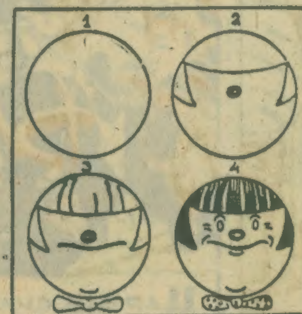
Криве црте кружић диче,
јер на перје јако личе.
Нацрташ ли лепо ово,
кљун начини ко М слово.
Изнад њега има места

за доће и лепа креста
А кад све то свршиш тако
направићеш ноге лако.

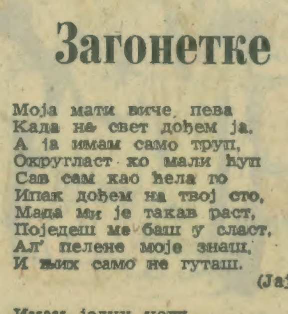

Уцртај на кружној плочи
Уво, уста, нос и очи.
То остави сасвим беле
А оцрни лице цело.
Додај косу као вуна
Па ће бити слика пуна
Црнца чак из Камеруна!

Чим шестаром кружић створиш
Више нећеш да се мориш
Доћи ће ти лако слава
Кад то буде дечја глава.

Загонетке

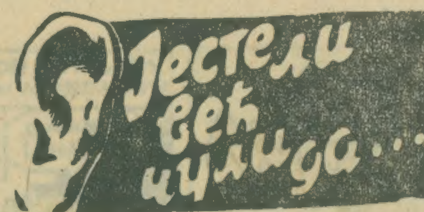

Моја мати виче, пева
Када на свет дођем ја.
А ја имам само труп,
Округласт ко мали ћуп
Сав сам као ћела то
Ипак дођем на твој сто,
Мада ми је такав раст,
Поједеш ме баш у сласт,
Ал' пелене моје знаш,
И њих само не гуташ.
(Јаје)

Имам једну ногу
Ал' играти могу
Скакућем и мичем
Док ме бију бичем
Чим шибање преста
Не макох се сместа
(Чигра)

На врх ове крушке додај главу, уши
доцртај и реп
цртеж ти је мачка с леђа
ал је врло леп.

... за последњих 150 година са лица земље ишчезло је више од стотину животињских врста. Још 600 врста је угрожено, односно прети им опасност да у блиској будућности нестану. Најугроженији су азиски лав, бела пустињска антилопа, птица киви и дивљи бизони.

... у једном ботаничком институту у Совјетском Савезу одгајили су дрво које расте без воде. За пет година дрво је порасло десет метара.

... име биљке камилице грчког је порекла и уствари значи „јабука која расте на земљи". Овај назив камилица је добила по свом мирису који потсећа на мирис неких јабука.

... људи су најпре почели да се шишају и брију у Египту, и то око 3.000 година пре наше ере. Сумерци у Месопотамији такође су рано почели да се шишају и брију, али ипак после Египћана.

... кад мајка-лисица угине, лисац преузме улогу мајке и стара се о младима.

... сваки Норвежанин попије просечно 250 литара млека годишње.

... јужноафрички мравојед, пре но што ископа рупу која ће му послужити као склониште, копа читав низ мањих јама које оставља допола ископане. Научници нису могли да утврде разлог овог потпуно бескорисног рада.

... израз „мармелада" потекао је из португалског језика где значи „пекмез од дуња".

... један амерички стручњак за акустику утврдио је, на основу експеримената, да су жене много бучније од мушкараца.

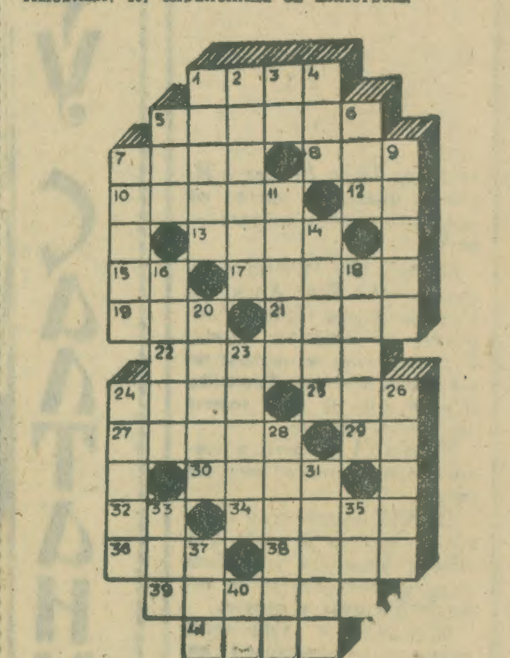
... кад се два чопора лавова сретну на појилу, они започињу двобој — риком. Побеђени чопор обично одлази са појила и оставља победнике да се напију до миле воље, а тек затим се враћа да и сам утоли жеђ.

... у многим земљама производи се течан аспирин намењен првенствено деци која тешко гутају пилуле.

Водоравно: 1) стари германски народ; 5) аутор опере „Боеми"; 7) престоница Тибета; 8) аждаје; 10) општинско подручје (множ.); 12) самогласник и сугласник; 13) десна притока Неретве; 15) мера за површину; 17) мушко име; 19) десна притока Ситнице; 21) главно место Тога; 22) врста песме; 24) свечана дворана; 25) женски глас; 27) рудник угља у Босни; 29) иницијали нашег највећег вајара; 30) прилог; 32) нота; 34) див; 35) свеза; 36) име познате италијанске глумице; 39) урагани; 41) врста забаве.

Усправно: 1) пират; 2) сједињен, спојен; 3) лична заменица; 4) друга; 5) шаховски термин; 6) свеза; 7) француски истраживач из XVII века (Кавелије); 9) врста музичког комада (множ.); 11) полупаразитска биљка; 14) позитивна електрода; 16) наш шахиста; 18) носачи; 20) врста уметничке игре; 23) део руке; 24) музичка лествица; 26) тама, мрак; 28) скупоцен накит (перс.); 31) митолошка богиња рата; 33) телефонски позив; 35) страно женско име; 37) језеро у Сев. Америци; 40) скраћеница за килограм.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Итон; 5) Сврљиг; 7) Сика; 8) шеф; 10) Фројд; 12) ма; 13) Вава; 15) ро; 17) Нипон; 19) Аса; 21) Нела; 22) корали; 24) каре; 25) Авр; 27) Артур; 29) ас; 30) Амур; 32) УН; 34) „Аполо"; 36) Лаб; 38) Илер; 39) барјак; 41) Руан.

Усправно: 1) Ивков; 2) Трајан; 3) ољ; 4) Ниш; 5) сир; 6) гем; 7) сфера; 9) фауна; 11) Двина; 14) Апела; 16) „Оскар"; 18) олива; 20) аорта; 23) реума; 24) Кабул; 26) ротор; 28) рупија; 31) Ролан; 33) Наб; 35) лек; 37) Бар; 40) ру.

ЗАШТО ЧЕКА

Попају, који се вратио са далеког путовања, одакле је, поред осталог, донео и један мотоцикл, он убрзо нестане.

Лопов је ухваћен и сви су очекивали да ће Попај одмах полетети да узме свој мотоцикл, али он се није журио.

— Чекам док промени гуме, јер су дотрајале. То ће ми бити интерес што сам два дана био без мотоцикла — објаснио је Попај.

БАШ ЗА ВРЕМЕ РАСПУСТА

Раја, Влаја и Гаја свађају се ко је био теже болестан у последње време. Гаја доказује да је његова болест била најтежа.

— Како најтежа, кад је лекар казао да смо сви били болесни од исте болести?!

— Јесте, али ја сам био болестан за време распуста! А то је најтеже — рече Гаја на крају.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта знаш о Пегазу?
Ко су кантастори?
Где је Дракеов пролаз?
Шта је џумада?
Шта је ираде?
Шта је брадан?

ОДГОВОР:

ПЕГАЗ је према грчкој митологији крилати коњ. Када је Медузи, најстрашнијој од три сестре Горгоне (митолошка чудовишта), која је имала змије уместо косе, Персеј отсекао главу из њене крви се родио Пегаз. Под ударом његовог копита створио се извор муза чија је вода будила надахнуће код песника.

КАНТАСТОРИ — путујући певачи који су сами себе пратили и свирком, позна-

ти су од 13 до 16 века у Италији. Назив је настао од италијанске речи кантаре — певати.

ДРАКЕОВ ПРОЛАЗ се налази између Рта Хорн на Огњеној Земљи (Јужна Америка) и острвља Јужни Шетланд. Име је настало по енглеском морепловцу Франсису Дракеу који је 1578 године први њиме прошао.

ЏУМАДА је пети и шести месец арапске месечеве године.

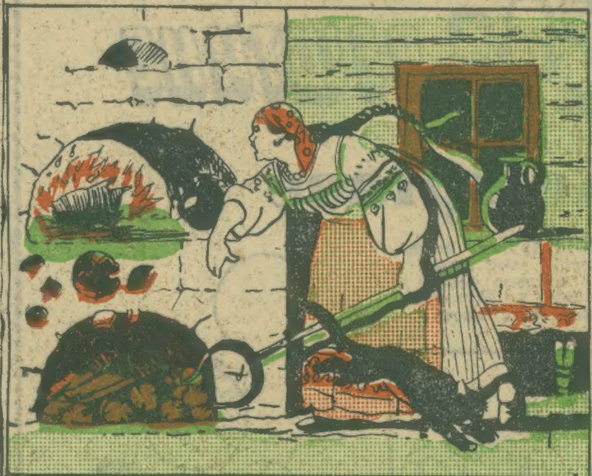
ИРАДЕ на арапском значи воља. Ова реч је ушла и у турски језик где је добила уже значење: султанова воља, његов указ и слично.

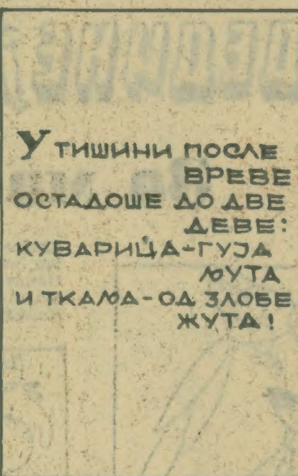
БРАДАН је дубровачки талир, кован почетком 18 века, са ликом светога Влаха који је носио дугу браду. Брадан је и крупна птица грабљивица, сродна лешинарима, са брадицом од чекињаста перја испод доњег кљуна.

Бајка о цару Салтану

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика", штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. — Тек рач. број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају